
iz hrvatske knjižne baštine

Izvorni znanstveni rad
UDK 027.7 : 094 NSK/Zriniana (091)(497.5)
Primljeno 2011-09-08

BIBLIOTHECA ZRINIANA

Ivan Kosić, Zagreb

Sažetak

U travnju godine 1892., u zgradu Kraljevske sveučilišne knjižnice u Zagrebu iz Beča je prispjela Knjižnica obitelji Zrinski. Hrvatska Vlada otkupila ju je od bečkog antikvara Samuela Kendea († 1928.), on pak na dražbi od potomaka moravske velikaške obitelji Daun.

Knjižnica obitelji Zrinski danas se zove Bibliotheca Zriniana (BZ), smještena je na četiri stotine dvadeset četirima signaturama, sadržava ukupno pet stotina pedeset pet naslova te šest stotina sedamdeset devet bibliografskih zapisa, odnosno svezaka, i njezin se tiskani dio čuva kao cjelina u Zbirci rukopisa i starih knjiga. Zriniana je prije sadržavala i pet prvotisaka, od kojih su tri izlučena iz njezina fonda te pribrojena skupini od stotinu devedeset i jednoga prvotiska, a dvadeset pet jedinica rukopisne građe pribrojeno je rukopisnomu dijelu fonda. U Zbirku zemljovida i atlasa pohranjen je peti i šesti svezak atlasa, čiji su bakrorezi naknadno obojeni, Novvm ac magnvm Theatrvm vrbivm Belgicae Regiae, ad praesentis temporis faciem expressum (Amstelaedami, 1649., A I-S¹⁷-8₅₋₆) Joana Blaeua (1596.–1673.), nizozemskoga kartografa i nakladnika.

Pjesnik, vojskovođa i državnik, Nikola Zrinski, utemeljio je čakovečku knjižnicu, a njezinu jezgru čine knjige popisane u Katalogu sastavljenome godine 1662., prema kojemu osobna knjižnica Nikole Zrinskoga čini više od tri četvrtine cjelokupnoga fonda Zriniane. Augsburškome bakrorescu Eliasu Widemannu Zrinski je godine 1646. povjerio izradu prvog ekslibrisa s njegovim portretom i lozinkom Nemo me impune lacesset, a 1652. i izradu drugog ekslibrisa s novom lozinkom Sors bona nihil aliud. Zanimljivo je da u knjižnici nema teološke literature, a tri se skupine knjiga po svojoj tematici izdižu iznad onodobnih knjižnica. To su djela o umijeću ratovanja, politička teorija i suvremena talijanska poezija. Više od polovice knjižnoga fonda napisano je na latinskome jeziku, jedna trećina na talijanskome, ostalo pak na francuskome, mađarskome, njemačkome, češkome, španjolskom i hrvatskome jeziku, a ima i višejezičnih rječnika. U knjižnici su sadržana i djela hrvatskih autora - Ivana Derechkaya, Franje Glavinića, Lovre Kurelića te Mavra Orbinija.

Nikolin sin Adam poginuo je kod Slankamena godine 1691., a njegova se udovica, Marija Katarina Lamberg, nakon isteka jednogodišnjega žalovanja, ponovno udala. Pokretna dobra, tj. riznicu, zbirku oružja, slike i samu knjižnicu, odnijela je sa sobom u Moravsku, u dvorac pokraj sela Bítova, gdje je živio njezin novi suprug Maximilian Arnošt II. Daun. Knjižnica je u Bítovu početkom XVIII. st. sadržavala oko osam stotina pedeset jedinica. Budući da je u bítovskome razdoblju nestalo oko tri stotine dvadeset svezaka, može se pretpostaviti da su dvije kćeri Marije Katarine Lamberg, među pokretnim dobrima iz majčine ostavštine, podijelile i samu knjižnicu.

Nasljednici obitelji Daun su godine 1890. obiteljsku ostavštinu prodali na dražbi, a knjižnicu je otkupio bečki antikvar Samuel Kende, koji je sastavio i katalog te ga poslao uglednijim mađarskim ustanovama i privatnim kolekcionarima. Knjižnica je procijenjena na iznos od dvanaest tisuća forinta. Kako se u Mađarskoj nije našla nijedna ustanova spremna na isplatu tolike svote novaca, tadašnja je hrvatska Vlada iskoristila neodlučnost mađarske strane te od Kendea otkupila cjelokupnu zbirku i pohranila ju u Kraljevsku sveučilišnu knjižnicu, koja je tada bila smještena u zgradi današnjega Rektorata Sveučilišta u Zagrebu.

Ključne riječi: *Bibliotheca Zriniana*, Knjižnica obitelji Zrinski, Kraljevska sveučilišna knjižnica; Nikola Zrinski, Adam Zrinski, Marija Sofija Löbl, Marija Katarina Lamberg; Bitov, obitelj Daun; Samuel Kende

U travnju godine 1892., u Kraljevsku sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu iz Beča je prispjela *Knjižnica obitelji Zrinski*. Hrvatska Vlada otkupila ju je od bečkog antikvara Samuela Kendea († 1928.), on pak na dražbi od potomaka moravske velikaške obitelji Daun.

Knjižnica obitelji Zrinski danas nosi naziv *Bibliotheca Zriniana* (BZ), smještena je na četiri stotine dvadeset četirima signaturama, sadržava ukupno pet stotina pedeset pet naslova te šest stotina sedamdeset devet bibliografskih zapisa, odnosno svezaka, i njezin se tiskani dio čuva kao cjelina u *Zbirci rukopisa i starih knjiga*. Zanimljivo je napomenuti da je djelo *Animorum in Evropa et vicina Asia motus* (Vpsaliae, 1656., BZ 28) njemačkoga diplomata, Johanna Frischmanna (1612.–1680.), uvezano skupa s drugih dvadeset djela, povijesno pak djelo *Les decades de Tite-Live* (Lyon, 1664., BZ 395) sadržava dvanaest svezaka (cjelovito djelo sadržava četrnaest svezaka, ali su peti i jedanaesti izgubljeni), a sačuvano je i pet primjeraka pravnoga djela *Disputatio juridica* (Viennae Austriae, 1679., BZ 136) Adama Zrinskoga.

Zriniana je prije sadržavala i pet prvotisaka,¹ od kojih su tri izlučena iz njezina fonda te pribrojena skupini od stotinu devedeset i jednoga prvotiska, a dva-

¹ 1. *Sermones de tempore et de sanctis* (Ulmae, 1478.–1480., BZ 270) njemačkoga dominikanca i prirodoslovca Alberta Velikoga (1193.–1280.); 2. *Summa quae vocatur Catholicon* (Norimbergae, 1486., R 3579) talijanskoga dominikanca Giovannija Balbija († 1298.); 3. *Malleus maleficarum* (Spirae, 1487., R I – 4° – 15) njemačkih dominikanaca Heinricha Krämera i Jakoba

deset pet jedinica rukopisne građe² pribrojeno je rukopisnomu dijelu fonda.³ Sve rukopise koji potječu iz čakovečke knjižnice popisao je i opisao Šime Jurić,⁴ a

Sprengera; 4. *Hungarie regum chronica* (Brunnae, 1488., R I – 4° – 15 Priv.) mađarskoga kroničara Jánosa Thuróczyja (o. 1435.–o. 1490.); 5. *Liber chronicarum* (Nuremberge, 1493., BZ 3) Hartmanna Schedela (1440.–1514.), njemačkoga humanista i liječnika.

² Prema katalogu mađarskih stručnjaka, u Knjižnici obitelji Zrinski je pohranjeno dvadeset devet jedinica rukopisne građe (Hausner 1991.). Međutim, potrebno je napomenuti da su u tome katalogu trosveščana skripta *Aristotelicae philosophiae institutiones* Adama Zrinskoga, kao i trosveščana skripta *La fortification militaire* Adama Zrinskog i H. B. z Vlašimě, navedene kao šest zasebnih jedinica, a Šime Jurić ih je sveo na dvije jedinice.

³ 1. Mark Forstall († 1685.), *Stemmatographia Mavortiae Familiae Comitum de Zrin* (o. 1664., papir, 38 l. vel. 31,7 × 21 cm, R 3031); 2. Georgette de Montenay (1540.–1581.), *Emblematum Christianorum Centuria, cum eorundem Latina interpretatione* (Tiguri, 1584., tiskopis interfoliran s rukopisnim unescima i crtežima: XVI./XVII. st., papir, VIII + 100 + [7] l. + proloži vel. 20,7 × 16 cm, R 3322); 3. *Aristotelicae Philosophiae institutiones* (o. 1677., papir, 3 sveska: 1. 422 l. vel. 21,3 × 14,8 cm; 2. 566 l. vel. 21,3 × 14,8 cm; 3. 498 l. vel. 21,5 × 15 cm, R 3490); 4. *Sermones sacri I–IV* (Latine et Bohemice, XV. st., papir, 321 l. vel. 21,4 × 15,2 cm, R 3491); 5. Adam Zrinski, *[Diarium Lovaniense]* ili *[Manuscriptum ex jure civili]* (1680.–1681., papir, 107 l. vel. 20 × 15,7 cm, R 3492); 6. Ignác Hynek z Vlašimě († 1653.), *Ignatius Hincó de Wlassim haec Brunae in Syntaxeos Poeseos Rhetoricae classibus composuit. Ab Anno 1627 usque ad 1630 inclusiuè* (XVII. st., papir, 152 l. vel. 19,8 × 15,4 cm, R 3493); 7. *Tractatus militares* (Hungarice, XVII. st., papir, 34 l. vel. 19 × 15,6 cm, R 3494); 8. Ivan Derechay († o. 1634.), *Historia od Troie, Historia Alexandri Magni, Historia de sapientissimo Achioe* (1621.–1622., papir, 77 l. vel. 20 × 14,5 cm, R 3495); 9. *Az kőz Etkeknek főzeseröl ualo rouid iégzes: Coqus hortulanus et Clauiger Hungarus* (XVII. st., papir, I + 92 str. vel. 16,3 × 9,8 cm, R 3496); 10. Adam Zrinski & H. B. z Vlašimě, *La fortification militaire* (XVII. st., papir, 3 sveska: 1. 46 l. vel. 44,5 × 29,4 cm; 2. 41 l. vel. 44 × 29,3 cm; 3. 33 l. vel. 34,5 × 21,7 cm, R 3573); 11. *Missale Romanum* (XV. st., papir, 257 l. vel. 32,5 × 21,6 cm, R 3575); 12. Johann Zwelfer, *Anmerkungen uber die Augsburgische Pharmakopey und Derselben angehengten Handtgriff* (1656., papir, XIII + 691 l. vel. 32,5 × 21 cm, R 3576); 13. Lucius Annaeus Seneca (5.–65. p. Kr.), *Sententiae sive Flores ex operibus* (XVII. st., pergament i papir, I + 11–90 + I l. vel. 32,2 × 20,8 cm, R 3577); 14. Heliodoros (III. st. p. Kr.), *Chariclia [Aethiopica]* (Hungarice, XVII. st., papir, 74 l. vel. 30,5 × 20 cm, R 3578); 15. Nikola Zrinski, *Catalogvs omnivm librorvm Bibliothecae Chaktorniensis ... comitis Nicolai a Zrinio bani anno Domini 1662 die 10 Octobris* (1662., papir, 61 l. vel. 30,3 × 9,8 cm, R 3579); 16. Ferenc Forgach (o. 1530.–1577.), *De Statu Reipublicae Hungaricae Ferdinando Joh. Maximiliano ac Joh. Secundo Principe Transsylvaniae Commentarij. Quibus accessere etiam aliorum Principum gesta* (XVII. st., papir, 228 l. vel. 30 × 19,4 cm, R 3580); 17. *Miscellanea historico–politica* (Italice et Latine, XVII. st., papir, 291 l. vel. 29,5 × 20,1 cm, R 3581); 18. Antoine Brun (1600.–1654.), *Pietra di Paragone Delli ueri interessi dei Paesi Bassi e Dell'intentioni delle due Corone Sopra i Trattati di Pace* (XVII. st., papir, 118 l. vel. 29 × 20,8 cm, R 3582); 19. *Regole per drizzar Et bene Inbrigliar Caualli tanto per vso di Guerra come per manegio di piacere* (XVII. st., papir, II + 56 str. + VIII tabla vel. 29,3 × 19 cm, R 3583); 20. *Miscellanea historico–politica* (Italice, XVII. st., papir, 229 l. vel. 28,5 × 20,2 cm, R 3584); 21. *Miscellanea* (Italice, XVII. st., papir, 245 l. vel. 28,2 × 19 cm, R 3585); 22. *Miscellanea politica* (Italice, XVII. st., papir, I + 109 + I l. vel. 27 × 18,5 cm, R 3586); 23. Giovanni Battista Felice Casparo Nani (1616.–1682.), *Due relazioni al senato Veneto dalla Francia e da Vienna* (o. 1662., papir, 88 l. vel. 27 × 20,2 cm, R 3587); 24. Nikola Zrinski, *Elegia in mortem filii* (Hungarice, o. 1660., papir, dvolist vel. 30,2 × 20,6 cm, R 4082); 25. Nikola Zrinski, *Adriai Tengernek Sýrendája* (Hungarice, 1650./1651., papir, III + 169 l. vel. 31,1 × 20,7 cm, R 4090).

⁴ Jurić 1991.–2000.

Milan Kruhek posebno se osvrnuo na rukopise Adama Zrinskoga.⁵

Među rukopisima, trebalo bi istaknuti autograf Nikoline zbirke pjesama *Adriai Tengernek Sýrenájya*, koja ga je uvrstila među najveće mađarske pjesnike XVII. st. U toj zbirci spjev *Obsidio Szigethiana* obasiže 142 lista (9–151), i u njoj je Nikola opjevao svojega slavnoga pradjeda Nikolu Šubića Zrinskoga (1508.–1566.), “hrvatskoga Leonidu”, i bitku za tvrđavu Siget, a glavni mu je uzor bio hrvatskim pjesnicima omiljeni Talijan Torquato Tasso (1544.–1595.), čije je djelo *Il Goffredo, Overo Giervsalemmе liberata* (Amsterdam, 1652., BZ 418), također pohranjeno u *Knjižnici obitelji Zrinski*.

Zatim je potrebno spomenuti i djelo *Stemmatographia Mavortiae Familiae Comitum de Zrin*,⁶ Marka Forstalla, irskog augustinca i tajnika Nikole i Petra Zrinskoga. U toj povijesno–rodoslovnoj raspravi, napisanoj 1664., donio je Forstall najprije opći prikaz obitelji Zrinski. Opis Nikoline smrti započinje parafrazom prvih stihova Vergilijeve Eneide (*Arma virúmque fleo ...*), zatim donosi povijest roda Zrinskih (tvrdi da potječu od kraljeva gotskih ili slavenskih), potom piše o Nikoli Šubiću Zrinskome, onda o njegovu sinu Jurju te praunuku Nikoli a završava s prijepisom posvete što ju je papa Urban VIII. vlastoručno napisao na svojoj knjizi darovanoj Nikoli Zrinskomu za njegova boravka u Rimu godine 1636.

Vrijedno je navesti i rukopis *Manuscriptum ex jure civili*, zapravo dnevnik *Diarium Lovaniense* Adama Zrinskoga, koji je početkom 1680. boravio prvo u Brusellu, pa u ožujku prešao u Leuven, na pravni fakultet Akademije, te “13. travnja upisan je u maticu sveučilišta leuvenskoga na str. 314 (g. 1651–1684.). Upis doslovno glasi: “Illustrissimus dominus Comes Adamus a Zrinio etc. major”. Tijekom studija prava dva je puta sudjelovao u tzv. subotnjim raspravama te ondje stekao naslov bakalaureata. Posljednja zabilježka u njegovu dnevniku o boravku u Leuvenu nosi nadnevak 16. siječnja 1681.⁷

U *Katalogu* je, u skupini *Domesticae, Oeconomicae* pod br. 14, zabilježena i jedna kuharica, *Az kőz Etkeknek fözeseröl ualo rouid iégzes* (Kratak zapis o kuhanju opće poznatih jela), zapravo recepti za kuhanje općepoznatih narodnih jela i upute iz podrumarstva i vrtlarstva. Tekst je lijepo i brižljivo napisan, nekoliko je kuharskih recepata zabilježeno na umetnutim listićima, a latinski je podnaslov, *Coquus hortulanus et Clauiger Hungarus*, pridodan poslije. Inače, među Nikolinim je knjigama sačuvano i djelo *Dell'arte del cucinare* (Venezia, 1643.,

⁵ Kruhek 1977: 2, 67–71.

⁶ Odlukom Predsjedništva Zemaljske vlade (br. 4946 Pr. od 19. listopada 1901. i br. 1435. Pr. od 24. ožujka 1902.), Zemaljski arhiv je u razdoblju od 1901. do 1913. ustupio Kraljevskoj sveučilišnoj knjižnici 123 rukopisa iz svojega fonda, među kojima i rukopis Marka Forstalla.

⁷ Laszowski 1937: 87.

BZ 276) glasovitoga talijanskoga renesansnoga kulinarskoga meštra, Bartolomea Scappija (o. 1500.–1577.), i u njem se uglavnom preporučuju vegetarijanska jela, a poslužilo je kao prjedložak spomenutoj čakovečkoj kuharici.⁸

U *Zbirku zemljovida i atlasa* pohranjen je peti i šesti svezak atlasa, čiji su bakrorezi naknadno obojeni, *Novvm ac magnvm Theatrvm vrbivm Belgicae Regiae, ad praesentis temporis faciem expressum* (Amstelaedami, 1649., A I–S¹⁷–8₅₋₆) Joana Blaeua (1596.–1673.), nizozemskoga kartografa i nakladnika.

Prema istraživanjima mađarskih stručnjaka, iz Zriniane su tijekom vremena nestale 202 knjige i pet rukopisa.⁹

Povijest obitelji Zrinski

Velikaška je obitelj Zrinski dala nekoliko izuzetno istaknutih hrvatskih državnika u XVI. i XVII. stoljeću. Potječe od grane knezova Bribirskih iz plemena Šubića, koji se spominju još u XI. st., a stolovali su u Bribirskoj župi. U XIII. i XIV. st., postali su najsnažnijom feudalnom obitelji u Hrvatskoj, proširivši svoju vlast na dalmatinske gradove te na Bosnu, a držali su i Hum te dio Neretvanske Kneževine. Ipak, njihova je moć postupno slabila, pa su godine 1347. morali kralju Ludoviku I. Anžuvincu (1326.–1382.) predati tvrđavu Ostrovicu, a zauzvrat su dobili posjede između Une i Korane s gradom Zrinom.¹⁰

Najistaknutiji pojedinac u toj lozi hrvatskih velikaša bio je već spomenuti Nikola Šubić Zrinski,¹¹ koji je kao hrvatski ban (1542.–1557.) u ime naknade za vlastita sredstva uložena u obranu zemlje, darovnicom cara Ferdinanda I. (1503.–1564.) dobio 15. ožujka godine 1546. u posjed gotovo cijelo Međimurje s gradom Čakovcem. Nikola je godine 1566., od 5. kolovoza do 7. rujna, s 2.500 vojnika, većinom Hrvata, branio tvrđavu Siget, koju je sa 90.000 vojnika podsjeđao turski sultan, Sulejman II. Veličanstveni,¹² i u obrani junački poginuo.

Njegovi praunuci Nikola (1620.–1664.)¹³ i Petar (1621.–1671.)¹⁴ bili su također hrvatskim banovima, a istaknuli su se u bojevima protiv Turaka¹⁵ te u

⁸ Kovács 1981.

⁹ Hausner 1991.

¹⁰ Klaić 1897.

¹¹ Mesić 1866.; Šidak 1981: 61–70; Klaić 1988: 328–332.

¹² Sulejman II. Kanuni (1494.–1566.), turski sultan od godine 1520.

¹³ Šišić [1908]: 9–124; Sük 1940; Pavličević 2000: 190–193.

¹⁴ Šišić 1962: 297–307; Šidak 1981: 148–167; Pavličević 2000: 193–198.

¹⁵ U vrijeme rata između Turske i Mletaka, poznatijem kao Kandijski rat (1645.–1669.), Nikola je godine 1652. potukao Turke kod Kostajnice, zatim je godine 1663., braneci Novi Zrin, na ušću Mure u Dravu, sa samo tri stotine konjanika pobijedio turske Tatara i spriječio njihov prodor u

Tridesetogodišnjem ratu.¹⁶ Nikola je 1664., nakon sramnoga Vasvárskoga mira,¹⁷ postao vođom urote hrvatsko–mađarskoga plemstva, u kojoj su sudjelovali mađarski velikaši, ostrogonski nadbiskup György Lippay (1600.–1666.), palatin Ferenc Wesselényi (1605.–1667.), sedmogradski knez Ferenc Rákóczi (1646.–1676.), dvorski sudac Ferenc Nádasdy (1625.–1671.) te Erasmus Tattenbach (1631.–1671.), štajerski feudalac, a cilj im je bio odvojiti hrvatske i mađarske zemlje od Habsburgovaca. Nikola je smrtno stradao 18. studenog u Kuršanečkome lugu pokraj Čakovca,¹⁸ “od rana, koje mu zadade ranjeni vepar. Tako se službeno kazivalo, dok se je šaputalo, da je pao od ubojničke ruke, kao borac za slobodu svoga naroda”.¹⁹ Nakon Nikoline smrti urotu je dalje vodio njegov mlađi brat Petar zajedno sa svojim šurjakom Franom Krstom Frankopanom,²⁰ i ona je poslije

Štajersku. Potom je zadivio cijelu Europu kada je u zimskome pohodu, početkom 1664., pokraj Osijeka, spalio poznati Sulejmanov most na Dravi, dug oko šest kilometara. A njegov je brat Petar u jesen 1663. s oko 2.500 Hrvata, pokraj Rakovice, u bitci kod Jurjevih stijena, do nogu potukao oko 10.000 Turaka i zarobio bosanskoga pašu, Aliju Čengića.

¹⁶ Tridesetogodišnji je rat trajao od 1618. do 1648. godine. Započeo je kao sukob između protestanata i katolika u Pragu, tj. u središnjoj Europi i Svetome Rimskome Carstvu, da bi se pretvorio u opći rat, u koji su bile uključene gotovo sve tadašnje europske zemlje. Obilježile su ga plaćeničke vojске, a od kuge i gladi stanovništvo tadašnje Njemačke gotovo je prepolovljeno. Povjesničari drže da je u tome ratu sudjelovalo oko 30.000 hrvatskih vojnika, kojima su, uglavnom, zapovijedali tuđinci. Pod zapovjedništvom talijanskoga generala, Giovannija Lodovica Ettorea Isolanija (1586.–1640.), podrijetlom s Cipra, hrvatske su postrojbe u bitkama sa švedskom vojskom, onodobno najbolje ustrojenom i organiziranom europskom vojnom silom, odnijele mnoge pobjede od kojih je najglasovitija ona pokraj bavarskoga gradića Nördlingena, što se odigrala 7. rujna godine 1634., kada su Šveđi bili do nogu poraženi. O toj pobjedi Kukuljević je zabilježio ovako: “Uspomena znamenite ove bitke slavila se ne samo u Beču po svih crkvah, nego i po granici Hrvatskoj (Crabatischen Gränzen), tek što je onamo dopro glas o junačkom ponašanju Hrvatah.” (Kukuljević 1875: 31). Na samome početku toga rata aktivno je sudjelovao Juraj Zrinski, otac Nikolin i Petrov, a njih dvojica pak na njegovu završetku.

¹⁷ Austrijsko–francuska vojska je 1. kolovoza godine 1664. na rijeci Raab, pokraj Sv. Gottharda, današnjega Mogersdorfa u Austriji, žestoko potukla tursku vojsku. Habsburško ratno vijeće, protivno svim očekivanjima, u Vasváru je 10. kolovoza ponudilo Osmanlijama dvadesetogodišnji mir, i k tomu se car Leopold I. obvezao Turcima platiti ‘odštetu’ u iznosu od 200.000 talira. To je razbjesnilo hrvatsko i mađarsko plemstvo, koje je očekivalo progon Turaka i konačno oslobođenje svojih zemalja od turskoga jarma.

¹⁸ Bethlen 1858.

¹⁹ Laszowski 1937: 80.

²⁰ Fran II. Krsto Tržaćki Frankopan (o. 1643.–1671.) školovao se u Italiji. U rukopisu je ostavio zbirku pjesama *Gartlic za čas kratiti*, zbirku poslovice *Sentencije vsakojaške* i zbirku zagonetaka *Zganke za vrime kratiti* te još neke pjesme. Od njegovih prozних sastavaka treba istaknuti nedovršenu *Trumbitu sudnjega dneva* te prijevod 1. prizora Molièreove komedije *Georges Dandin ou le mari confondu* (*Jarne bogati*). Njegova djela na hrvatskome napisana su jezikom bliskom ozaljskomu jezičnomu i književnomu krugu kojemu je osnovica čakavska s elementima štokavskog i kajkavskoga. Književni povjesničar, Slavko Ježić (1895.–1969.), u Beču je 26. siječnja godine 1922. završio prijepis

nazvana Zrinsko–frankopanskom urotom.²¹ Pomoć su urotnici zatražili prvo od Francuza, zatim od Mlečana i Poljaka, potom, na kraju, od Turaka, svojih najljućih neprijatelja. Bečki dvor i Leopold I. (1640.–1705.) o uroti su doznali još u listopadu godine 1669. od samoga Nádasdyja, a u prosincu iste godine od austrijskoga predstavnika kod Porte Giovannija Casanove, kojega su o audijenciji Petrova izaslanika, Franje Bukovačkoga († o. 1678.),²² kod Mehmeda IV.²³ u Solunu, potanko izvijestili službeni prevoditelji na Porti, braća Grci Atanasije i Janikija Panajot, austrijski doušnici i plaćenici.²⁴ Sudionici urote, Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan te Ferenc Nádasdy, pogubljeni su 30. travnja godine 1671. u Bečkome Novome Mjestu, na zgražanje cijele onodobne Europe.

U bitci kod Slankamena poginuo je 1691. Nikolin sin Adam,²⁵ a godine 1703., u četrdesetdruoj godini, umro je u tamnici Petrov i Katarinin sin Ivan Antun. Njihove pak mlađe kćeri, Judita Petronila i Zora, ušle su u red klarisa, a najstarija kći Jelena (1643.–1703.), udala se godine 1666. za Ferencu I. Rákóczija, i tako sudjelovala u uroti hrvatsko–mađarskoga plemstva protiv Habsburgovaca. Nakon Rákóczijeve smrti preudala se 1682. za Imrea Thökölya (1656.–1705.), erdeljskoga kneza. Od 1685. do 1688. branila je tvrđavu Munkács²⁶ te bila zarobljena, a nakon sklapanja mira u Srijemskim Karlovcima, 26. siječnja 1699.,²⁷ morala je zajedno s mužem otići u izgnanstvo u Tursku, gdje je živjela neko

zaplijenjenih rukopisnih djela Frana Krste Frankopana na [177] listova, i taj prijepis pohranjen je u Zbirci rukopisa i starih knjiga, na signaturi R 7076.

²¹ Šišić 1926.

²² Bukovački je na Badnjak godine 1669. stavio “sultanu, u velikoj svečanoj audijenciji, u ime Petra Zrinskoga ove ponude: 1. Mađarska i Hrvatska dolaze pod pokroviteljstvo sultanovo a plaćat će godišnji danak od 12.000 talira; ova se svota nikad ne smije povisiti. U ime sultanovo vladat će Mađarskom i Hrvatskom Petar Zrinski i njegovi potomci Po izumrcu koljena izabrat će Mađarska i Hrvatska sebi novu dinastiju, što ima sultan da potvrdi. 2. Sultan ima da prizna Mađarskoj i Hrvatskoj vjeru, staru slobodu i ustav. 3. Zrinskoga pomagat će budimski paša s 30 hiljada momaka, a ustreba li, i čitava turska vojska. 4. Gradove što će ih turska vojska preoteti Nijemcima, predat će Turci Mađarima i Hrvatima. 5. Mjesto Apafyja zauzet će erdeljski kneževski prijesto Franjo Rákóczy, Petrov zet.” (Šišić 1926: 84–85; Šidak 1981: 157, zabilješka 47).

²³ Mehmed IV. (1642.–1693.), turski sultan od godine 1648.

²⁴ Šišić 1926: 84–86.

²⁵ Laszowski 1937: 79–101.

²⁶ Nekada grad u Erdelju, odnosno Transilvaniji, a danas u Ukrajini.

²⁷ Karlovačkim je mirom Austrija dobila cijelu Ugarsku i Erdelj (temišvarski Banat ostao je u vlasti Osmanlija), Hrvatsku do Une i južno od Velebita, te Slavoniju, izuzev Srijema sa Zemunom i Mitrovicom. Austrija je dobila i pravo na slobodu trgovanja po Turskome Carstvu te pravo zaštite hodočasnika u Palestini i Katoličke crkve u Carstvu. Mlečanima je priznata vlast nad Morejom (Peloponezom), a u Dalmaciji područje Knina, Sinja, Čitluka, Vrgorca i Gabele. Mletačka je Republika u Boki Kotorskoj dobila obalni pojas od Herceg–Novog do Risna. Dubrovačka se Republika uz pomoć Austrije oslobodila mletačkoga pritiska tako što je Turskoj preko Bosne osiguran izlaz na Jadransko more u Kleku i Sutomorini.

vrijeme u carigradskoj četvrti Galata, a zatim do smrti u gradu Nikomediji, na Mramornome moru. Pokopana je u Galati, u crkvi lazarista. Jelenin sin Franjo, iz braka s Ferencom Rákóczijem, umro je 1735., također u turskom izgnanstvu, u mjestu Rodosto (tur. Tekirdağ) na Mramornome moru, i poslije pokopan pokraj svoje majke Jelene. Njihovi posmrtni ostatci preneseni su godine 1906. u Košice. Franjin stariji sin, Josip, umro je od kolere godine 1738., a mlađi Juraj godine 1756. u Saint Denisu, u Francuskoj, bez potomaka. S Josipovom pak kćeri Josipom Šarlotom, izumrla je 3. srpnja godine 1780. kneževska loza obitelji Rákóczi, kao i loza Zrinskih.²⁸ Međutim, pitanje je li se s njima loza Zrinskih uistinu ugasila ostaje i dalje otvorenim.²⁹

Povijest knjižnice

Pjesnik, vojskovođa i državnik, Nikola Zrinski, utemeljio je Bibliothecu Zrinianu, a njezinu jezgru čine knjige popisane u *Katalogu* sastavljenome godine 1662., prema kojemu osobna knjižnica Nikole Zrinskoga čini više od tri četvrtine cjelokupnoga knjižnoga fonda.

Veoma je mali broj knjiga Nikola naslijedio od djeda Jurja (1549.–1603.) i oca Jurja (1598.–1626.), također pjesnika. Knjigu *Galea Martis* (Tubingae, 1625., BZ 324 b – *Anno 1626 ... Sempronij Dedit Author Illustrissimo Domino Domino Comiti Georgio perpetuo Comiti A Zrinio Equiti Aureato Regnorum Dalmatiae, Croatiae et Sclauoniae Bano, Agazonum Regalium per Hungariam magistro, Praesidij Legrad et Confinorum Canisae oppositorum Generali Capitaneo, et S. C. Regiaeque Maiestatis Consiliario, Camerario et Campestri Hungarici et Croatici Exercitus Ducj. Ibidem Illustrissimus Dominus Comes Dono dedit mihi seruo suo Stephano Jona*), osobno je, kako piše u posveti, darovao Jurju Zrinskomu, Nikolinu

²⁸ Horvat [1908]: 127–170.

²⁹ Godine 1947. otkupljena je ostavština hrvatskoga povjesničara Emilija Laszowskoga (1868.–1949.), u kojoj su se našla i četiri pisma na češkome jeziku Františka Jana Dvorskoga što ih je on, u razdoblju od 1866. do 1867., uputio Ivanu Kukuljeviću Sakcinskomu (1816.–1889.), zatim dva pisma na njemačkome jeziku što ih je Maria Sdrin uputila Laszowskomu, bez naznačena nadnevka i godine, potom i dvije fotografije snimljene u Grčkoj. Na prvoj su potpisani *Contessa [&] Conte K. Sdrin*, a na drugoj, ispod lika muškarca, zastave i grba, zabilježeno je tamnosmeđom tintom *Conte Gerasimo N. Sdrini*, te na poleđini: *Suvenire S. N. Sdriny Marsullela 7/20/6 1913. Madame Evangelini Tsimara Mavrata Ceffalonia*. Krovna udruga hrvatskoga plemstva, Hrvatski plemićki zbor, potvrdio je postojanje grčke loze obitelji Zrinski, ali to nije još uvijek znanstveno vrjednovano. Prema predaji obitelji Sdrinias, u XVI. st. jedan je pripadnik te obitelji, Martin Zrinski (1462.–1508.), stupio u službu Mletačke Republike te bio imenovan vojnim zapovjednikom na otoku Kefaloniji. Podatak o tome zabilježen je u *Zlatnoj knjizi kefalonskoga plemstva* (Libro D'Oro), u kojoj se prezime navodi u oblicima *Sdrin*, *Sdrinia*, *Sdrigna* i *Zrin*. U drugoj polovici XIX. st. jedan se ogranak obitelji preselio u Atenu, dočim su drugi članovi ostali na Kefaloniji. Jedan od članova te loze, Dionis Sdrinias, živi u Halkidi, na otoku Eubeji, i vlasnikom je i urednikom mjesnoga lista.

i Petrovu ocu, mađarski političar i pravnik, Kristóf Lackner (1571.–1631.), a on ju je pak poslije darovao upravitelju svojeg imanja, Istvánu Jóni.³⁰ Povijest o životu i djelu Aleksandra Velikoga, *De rebus gestis Alexandri Magni Macedonum regis historia* (Lugduni, 1573., BZ 355) rimskoga povjesničara Kvinta Kurcija Rufa (I. st. p. Kr.), darovao je Jurju Zrinskomu, svećenik István Szilagyí, i na unutarnjoj strani prednjih korica napisao posvetu: *Illustrissimo Heroi ac D(omi)no D(omi)no Georgi Comiti perpetuo a Zerinio, Sacrae Regiae Maiestatis Equiti Aurato etc. Domino ac Moecenati suo gratiosissi(m)o et benignissi(m)o dono datum aeternae memoriae ergo. Steph: Szilagyí Presbiter Ecclesiae S. Michaelis etc. m(anu) p(ro) p(ri)a*. Iznad posvete zabilježena je godina 1618. To su rijetke knjige što su u Nikolinu knjižnicu prispjele iz knjižnice njegovog oca Jurja.

Nikola i Petar su 21. travnja 1636., u pratnji ostrogonskoga kanonika Mátyása Szenkviczija, otputovali u Italiju, a putovanje je potrajalo osam mjeseci. Tom su prigodom posjetili i Rim, gdje ih je primio i papa Urban VIII. (Maffeo Barberini, 1568.–1644.), koji je Nikoli darovao svoju zbirku pjesama na latinskome jeziku i vlastoručno mu napisao posvetu.³¹ Nikola je s tog putovanja po Italiji donio u Čakovec vrlo mnogo knjiga.

³⁰ Još četrnaest knjiga iz zbirke Istvána Jóna poslije je postalo sastavnim dijelom Nikoline knjižnice: *Ἐπιτάφιος Joanni Borcholdo* (Helmaestadii, 1594., BZ 46 – *Stephani Jona Anno 1626. Post tenebras spero lucem. Nemo desperet Meliora lapsis*) Johannes Kessela (1533.–1613.), *Collectio in vnum corpvs* (Francofurti, 1592., BZ 50 – *Stephanij Jona mppa. 1620. Post tenebras spero lucem. Nemo desperet Meliora lapsis*) Georga Willera (1514.–1593.), *Commentariorvm de bello Gallico libri VIII ...* (Coloniae Agrippinae, 1579., BZ 66 – *Stephanij Jona mppa.*) Gaja Julija Cezara (100.–44. pr. Kr.), *Librorvm philosophicorvm volumen I.* ([Argentorati], 1574., BZ 68 – *Stephanij Jona A° 1617.*) Marka Tulija Cicerona (106.–43. pr. Kr.), *Vitarvm parallelarvm ... tomus III. & ultimus* (Francofurti, 1606., BZ 74 – *Steph. Jona mppa.*) Plutarha (o. 46.–120.), *Mercvrii Gallobelgici ... tomvs secvndvs* (Coloniae Agrippinae, 1595., BZ 79/II – *Stephanij Jona mppa. Arte et Marte 1620.*) Michaela von Isselta († 1597.), *Disquisitionvm magicarvm libri sex* (Mogyntiae, 1624., BZ 167 – *Sum Stephanij Jona mppa 1625. Post tenebras – Spero lucem. Non desperer – Meliora lapsis*) Martina Antonija Del Rija (1551.–1608.), *Orationvm volumen primvm* (<Venetiis, 1519.>, BZ 216 – *Stephanij Jona mppa. 1611.*) Marka Tulija Cicerona, *Propositioni, overo Considerationi* (In Vinegia, 1583., BZ 273 – *Jóna István mp.*) Francesca Guicciardinija (1483.–1540.), *XII. caesares* (Lvgdvni, 1545., BZ 319 – *Stephanij Jona mppa 1617.*) Gaja Svetonija Trankvila (o. 69.–121.), *Comoediae* (Lvgdvni, 1560., BZ 344 – *Stephanus Jona mppa. Post tenebras spero lucem 1615.*) Publija Terencija Afera (o. 195.–165. pr. Kr.), *Quinctvs Horatius Flaccus emendatus* (Antverpiae, 1577., BZ 354 – *Steph. Jona 1613.*) Kvinta Horacija Flaka (65.–8. pr. Kr.), *De bello Punico secundo libri septemdecim* (Lvgdvni, 1578., BZ 356 – *Post tenebras spero lucem. A° 1615 Stephanus Jona mppa.*) Silija Italika (25.–101.), *Historiarvm de rebvs Vngaricis libri XXIV* (Coloniae Agrippinae, 1622., BZ 366 – *Jona Istuane 1633.*) Miklósa Istvánffyja.

³¹ Na poledini prednaslovnoga lista zbirke *Poemata* (Antverpiae, 1634., BZ 38) zabilježena je posveta: *Hunc librum donauit Author ipse Vrbanus / VIII Comiti Nicolao de Zrin, dum iuue= / nis adhuc praetextatus Romae fuisset, prolatis / illis Horatij uersibus. / Fortes creantur fortibus et bonis. / Est in iuuencis, est in equis / Patrum virtus, nec imbellem feroces / progenerant aquilae columbam* (Quintus Horatius Flaccus, *Carmina*, IV, 4, 29–32). Nikola je mnogo držao do te knjige, tako da je korice dao presvući tamnocrvenim baršunom.

Nakon toga putovanja, započeo je Nikola sve više kupovati knjige, ali nema točnih podataka o tome tko je sve za njega nabavljao knjige. U Mletcima je to mogao biti Alessandro Moro, koji je u njegovo ime godine 1664. preuzeo i 10.000 talira što mu ih je darovao francuski kralj Louis XIV. (1638.–1715.), kao nagradu za njegovo uspješno ratovanje protiv Turaka. Zatim, ugledni mletački nakladnik i knjižar Marco Ginammi, koji je tiskao mnogobrojne knjige hrvatskih autora, vjerojatno i Zammaria Turrini koji je u Mletcima godine 1660. objavio Petrovu hrvatsku preradbu zbirke *Adrianszkoga mora Syrena*. U Beču je pak u nabavi knjiga mogao posredovati tiskar i nakladnik, Matteo Cosmerovio (1606.–1674.), koji je ondje godine 1651. objelodanio mađarsko izdanje Nikoline zbirke *Adriai tengernek Syrenaia* (BZ 47).³² Isti je tiskar godine 1671. objavio u Beču i spis o procesu što je vođen protiv Petra Zrinskoga i Frana Krste Frankopana te Ferenc Nádasyja.³³

U ono se doba knjižnični fond uvećavao, uglavnom, nabavom neke već oblikovane knjižnice, i to, nasljeđivanjem, otkupom ili darom. Prema ekslibrisima, u fond Zriniane prispjela je kao cjelina samo zbirka obitelji Listi,³⁴ u čijem se

³² Nikola Zrinski je napisao predgovor tomu prvomu izdanju svoje Sirene, i u njem navodi kako nije, kao Homer i Vergilije, ako se smije s njima usporediti, imao vremena dotjerivati svoje stihove, jer ih je napisao tako reći jedne zime, u predahu između bitaka s Turcima, držeći u jednoj ruci sablju, a u drugoj pero.

³³ Djelo *Ausführliche und warhafftige Beschreibung wie es mit denen Criminal-Processen und darauff erfolgten Executionen wieder die drey Graffen Frantzen Nadasdi, Peter von Zrin und Frantz Christophen Frangepan eigentlich hergangen*, o procesu vođenom u Beču 1671. protiv Petra Zrinskoga i Frana Krsta Frankopana, Cosmerovio je iste godine objelodanio i na talijanskome jeziku.

³⁴ U sljedećim je knjigama potpisan Ferenc Listi († 1630.), kao i još neki članovi te obitelji, a u nekim je knjigama zabilježena posveta pojedinim članovima obitelji: *Arctitectvra von Vestungen* (Getruckt zu Straßburg, 1608., BZ 8 – *Francisci Listij*) Daniela Specklina (1536.–1589.), *Archeley* (Gedruckt zu Franckfurt, 1614., BZ 13 – *Francisci Listij*) Diega Uffana (XVI./XVII. st.), *Appendix ad regulas historicas* (Gorlici, 1614., BZ 35 – *Francisci Listij*) Gregora Richtera (1560.–1624.), *Dissertationes politicae* (Helenopoli, 1609., BZ 36 – *Anno 1615. François Listij*) Scipionea Ammirata (1531.–1601.), *Manvductio ad Latinam linguam* (Hanoviae, 1659., BZ 56 – *Thomae et Johannis Listij L. B. Junioris Anno 1656. die 24 Julij*) Christiana Beckmanna (1580.–1648.), *Historiae Animalium* (Tiguri, 1551., BZ 115 – *Sum Joannis Listij L. B. in Köpchen. Dono datus est liber iste a me suprascripto Ex. Comiti Nicolao Zrinio Croatiae Bano Domino meo Charissimo*) Konrada Gesnera (1516.–1565.), *Mercvrii Gallobelgici ... tomvs secvndvs, Quatuor libros 7. 8. 9. et 10. comprehendens* (Coloniae Agrippinae, 1595., BZ 215 – *Magnifico domino, domino Ioanni Lysthio de Kepchen etc. Domino et patrono obseruantissimo Viennę dono dedit Georgius Merse de Zynye. 1595. 9. Julij*) Michaela von Isselta, *De re militari libri quatvor* (Lvgdvni Batavorvm, 1592., BZ 221 – *Joannes Listius Junior, Liber Baro*) Flavija Vegecija Renata (383.–450.), *Institutiones physicae* (Wittebergae, 1639., BZ 224 – *Sum ex Libris Johannis Listij L. B. Junioris in Köpcheny. Anno Aerae Christianae 1655. 27. Septembris*) Johanna Sperlinga (1603.–1658.), *Facietiarum Exemplorumq(ue) Libri VII.* (Basileae, [1559.], BZ 280 – *Sum Joannis Listij Transsylv. Secretarij Imp: Ferdinandi*) Lucia Domizija Brusonija (XVI. st.), *Genealogia* (Francovrti, 1612., BZ 370 – *Francisci Listij Anno, 1616.*) Eliasa Reusnera (1555.–1612.), *Omnium Belgii, sive inferioris Germaniae regionum descriptio* (Amstelrodami!, 1613., BZ 391 – *Francisci Listij*) Lodovica Guicciardinija (1521.–1589.).

fondu nalazilo oko stotinu svezaka.³⁵ Nikola Zrinski često je boravio kod obitelji Drašković iz koje potječe njegova prva žena Euzebija († 1650.), a u čijoj je obiteljskoj knjižnici bila pohranjena i bogata zbirka rukopisa i tiskovina Miklósa Istvánffyja (1538.–1615.), mađarskoga povjesničara.³⁶ U čakovečku knjižnicu pojedini su svesci prispjeli i preko drugih osoba. Prijašnji vlasnik popularne knjige *Rervm Hvngaricarvm scriptores varii* (Francofurti, 1600., BZ 128) francuskog učenjaka i diplomata, Jacquesa Bongarsa (1554.–1612.), bio je Péter Erdődy koji je knjigu darovao Jurju Ratkaju (*Ex libris Comitis Petri Erdődij et dono datus ab spec. Reuerendissimo Georgio Ratkaj*), a epohalno djelo *Rervm Moscoviticarvm comentarii* (Viennae, 1549., BZ 380) diplomata Sigismunda Herbersteina,³⁷ bilo je u vlasništvu svećenika Istvána Balasse. Djelo o povijesti Habsburške kuće, *Annales rervm belli domiqve ab Avstrialicis Habspvrgricæ gentis Principibvs, à Rudolpho Primo, vsq(ue) ad Carolum V. gestarum* (Oeniponti, 1592., BZ 377 – *Franciscus Keri liber Baro de Iposker*) Gerarda de Rooa († o. 1590.), nizozemskoga knjižničara u Innsbrucku, na dvoru nadvojvode Ferdinanda II. (1529.–1595.), bilo je pak prije u vlasništvu Ferenc Kéryja († 1670.), čiji je brat János (1637.–1685.), pavlinski redovnik i biskup u Vácu, održao posmrtni govor na Nikolinu grobu.³⁸ U tvrđavi Belec, veleposjednik Aleksandar Mikulić († 1657.), otac zagrebačkoga biskupa Aleksandra Ignacija Mikulića (1650.–1694.), imao je veću knjižnicu od Nikoline, a jedna od njegovih knjiga završila je na policama čakovečke knjižnice.³⁹

³⁵ Komáromy 1891: 3–112.

³⁶ Čitajući to prvo izdanje povijesti Miklósa Istvánffyja, Zrinski je na str. 623, gdje Istvánffy navodi da je turski diplomat, Karamehmed (Mehemetes Niger), bio rodom iz Fere u Tesaliji, humoristično primijetio: *Male correxisti D(omi)ne Doctor*.

³⁷ Slovenski diplomat Sigismund Herberstein (1486.–1566.), dva je puta posjetio Moskvu, a u tome epohalnome djelu dao je veoma sustavan zemljopisni prikaz onodobne Rusije. U prvome dijelu opisao je moskovsku kneževinu, a u drugome Moskvi podređene pokrajine. Poimence je naveo 132 rijeke te nazive riba što u njima žive. Donio je i topografsku kartu Moskve što ju je godine 1549. izradio Augustin Hirschvogel (1503.–1553.), njemački bakrorezac i geograf. István Balassa je na listu IV v prvoga dijela putopisa, vlastoručno zabilježio: *Miserere mei Deus. Steph. Balassa ma(nu) sua Anno 1570*.

³⁸ Kéry 1664.

³⁹ Škotski pravnik William Barclay (1546.–1608.), djelo o duhovnoj vlasti papinstva kroz povijest, *De potestate papae* (Hanoviae, 1612., BZ 316), posvetio je papi Klementu VIII. (Ippolito Aldobrandini, 1536.–1605.), a izdao ga je posmrtno prvi put 1609. u Londonu njegov sin John (1582.–1621), pravnik i pjesnik. Barclay je već kao tridesetogodišnjak godine 1575. predavao pravo u Bourgesu, u Francuskoj. Zbog nesuglasica oko nadzora nad sveučilištem u Pont-à-Moussonu, što su ih izazivali isusovci i posebno vojvoda od Lotaringije, Charles Le Grand (1543.–1608.), koji je godine 1572. sveučilište i utemeljio, odlazi 1604. u London, gdje na dvoru kralja Jamesa I. (1566.–1625.) provodi kratko vrijeme. Kako se nije htio odreći svojega katoličkoga svjetonazora i prihvatiti anglikanizam, preselio se trajno u Francusku te bio profesorom prava na sveučilištu u Angersu. Na naslovnici te knjige rukom je zabilježeno *Ex libris Mgri Alexandrj Mikulich*, a ona je poslije postala i sastavnim dijelom fonda Nikoline knjižnice u Čakovcu.

Iz Graza je u lipnju godine 1660. Nikolu Zrinskog u čakovečkome dvorcu posjetio njegov rođak, grof Pötting, u čijoj pratnji je bio i Jakob Tollius (1633.–1696.), nizozemski putopisac. U Čakovcu su proveli više od deset dana. Tollius u pismu, upućenom iz Graza 19. srpnja (XIV. Kalend. August.) iste godine, prijatelju Nicolaasu Witsenu⁴⁰ navodi da je vidio Nikolinu knjižnicu (Bibliothecam, quam insignem & omni librorum copia refertam habebat), oružarnicu (Armamentarium), zbirku poprsjâ (Effigies Regum, Principum, Clarorumque Virorum), riznicu starih novaca (Cimeliotheca aperta, in qua, praeter alia, haud spernenda Numismatum Antiquorum copia),⁴¹ zatim vrtove, koje uspoređuje s vrtovima mitskoga feačkoga kralja Alkinoja (in hortos Comitum perreximus, quorum nitorem elegantiamque verbis exprimere non possum, assequeris Tu fortassis cogitatione, dum veteres Alcinoi Hortos Tibi ob oculos proponis), a jedan su dan proveli i u lovu (Sequentem diem venando consumsimus). Na kraju pisma, Tollius se hvali da mu je Nikola na rastanku darovao tri turske knjige (Tres libros Turcicos), tri izvezena rupca (Tria Sudaria), dvije žlice s kožnom spremnicom (duo Cochlearia cum Theca Coriacea) te skupocjenu sablju demeškinju (magni precii Acinacem Damascenum).⁴²

Prema popisu opunomoćenikâ Kraljevske ugarske komore, Petra Prašinskog i Franje Špoljarića, iz godine 1670., knjige su u čakovečkome dvorcu bile smještene u četirima ormarima.⁴³ Po svojoj prilici, jedan je od njih donesen i na bakrorezu s likom Adama Zrinskoga, pohranjenom u Hrvatskome državnom arhivu u Zagrebu (HDA, Gr. zb. 1843), što ga je načinio Tobias Sadeler (o. 1641.–1679.), crtač i bakrorezac na dvoru Leopolda I., koji potječe iz glasovite obitelji nizozemskih bakrorezaca.

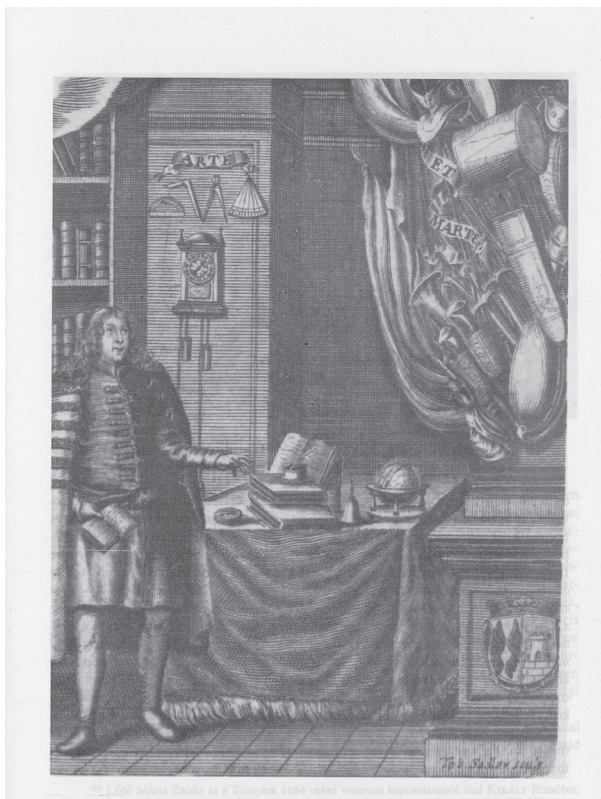
U ormarima su na donjoj polici bile smještene knjige najvećega formata, a knjige manjega formata na gornjim policama. Brojevi na hrptu knjiga s popisa iz godine 1662. nižu se do broja 501, pa je knjižnica tada mogla sadržavati oko pet stotina svezaka, a na dijelu knjiga nabavljenih od obitelji Listi najveći je broj 617,

⁴⁰ Nicolaas Witsen (1641.–1717.), nizozemski političar, koji je u razdoblju od 1682. do 1706. godine, trinaest puta bio izabran za amsterdamskoga gradonačelnika.

⁴¹ Nikola je u svojoj knjižnici imao četiri numizmatička priručnika što potvrđuje njegov velik interes za to područje. Čitajući priručnik *Prima parte del prontuario de le medaglie de piu illustri, & fulgenti huomini & donne* (Lione, 1553., BZ 295) Guillaumea Rouilléa (o. 1518.–1589.), francuskoga knjižara i pisca, Nikola je ostavio rubne zabilješke, pa tako na str. 112 drugoga dijela knjige, kod životopisa rimskoga cara Konstantina Velikoga (274.–337.), možemo pročitati zabilješku *Constantinus in pecunia est NB*, kao i kod životopisa bizantskoga cara Teofila (813.–842.), *NB* na str. 128, također drugoga dijela, što navodi na pretpostavku da je u svojoj zbirci mogao imati i novce s likovima tih vladara.

⁴² Tollius 1700: 237–246; Zrinski i Europa 2000: 151–158.

⁴³ Rački 1873: 558–560, br. 634.

Bakropis s likom Adama Zrinskoga što ga je izradio Tobias Sadeler

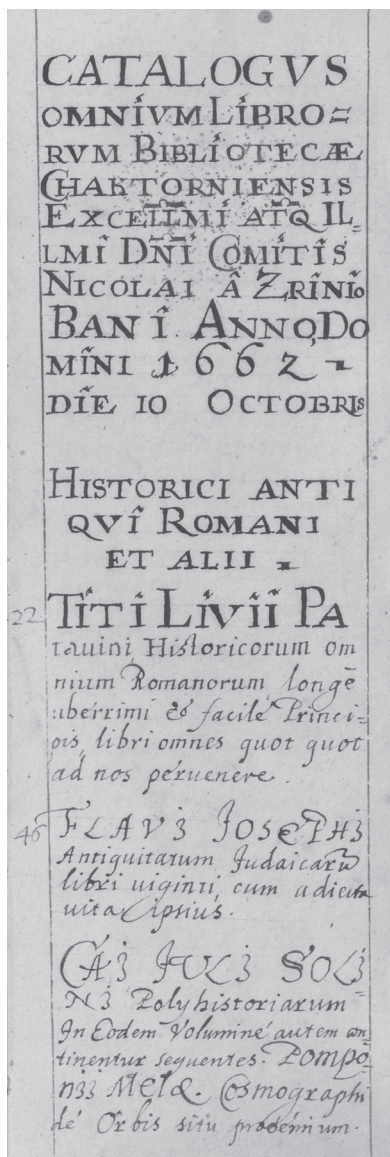
tako da je prije Nikoline smrti knjižnični fond premašivao šest stotina jedinica.⁴⁴

Zrinski je godine 1662. dao sastaviti stručni katalog svoje knjižnice.⁴⁵ Bečki ga je antikvar Kende držao Nikolininim autografom (*Eigenhändig geschriebenes Manuscript des Dichters*),⁴⁶ ali je popis vjerojatno sastavio neki manje obrazovan pisar. Stručnu pak podjelu, po svoj prilici, načinio je sam Nikola Zrinski, i ona izgleda ovako: I. *Historici antiqui Romani et alii*; II. *Historici omnis generis et nationis mixtim*; III. *Historici Pannoniae et Orientalium*; IV. *Politici*; V. *Militares*;

⁴⁴ Hausner 1991: 36.

⁴⁵ *Catalogvs omnivm librorvm Bibliothecae Chaktorniensis* uvezan je u tvrde kartonske korice presvučene dvama listovima iz djela *Summa quae vocatur Catholicon* talijanskoga dominikanca Giovannija Balbija (Ionannes de Ianua, † 1298.), što ga je godine 1486. u Nürnbergu tiskao Anton Koberger (1440./1445.–1513), glasoviti njemački majstor ranoga tiskarstva. Zapravo je to svojevrсна gramatička enciklopedija s rječnikom, veoma popularna i često prepisivana, a od 1460. do 1500. doživjela je dvadeset tri izdanja pomičnim slovima.

⁴⁶ Kende 1893: 37.

Katalog Nikoline knjižnice iz godine 1662.

VI. *Geographi et Cosmographi* (!); VII. *Poetae Latini*; VIII. *Poetae Itali*; IX. *Scholastici*; X. *Domesticae, Oeconomicae*; XI. *Miscellanei*.

Augsburškemu bakrorescu, Eliasu Widemannu (1619.–1652.), Zrinski je godine 1646. povjerio izradu ekslibrisa s njegovim portretom i lozinkom *Nemo me impune lacesset*, pa ga dao zalijepiti u knjige, obično na unutarnjoj strani prednjih korica.⁴⁷ Car i kralj Ferdinand III. (1608.–1657.), proglasio je 27. prosinca 1647. Nikolu hrvatskim banom, a on je u proljeće godine 1648. prisegnuo. Ispod već nalijepljenoga starog ekslibrisa, Nikola je kaligrafskim slovima upisivao novu lozinku *Sors bona nihil aliud*.⁴⁸ Vjerojatno je bio nezadovoljan simboličnom porukom prvog ekslibrisa, pa je dao izraditi novi, a i njega mu je 1652. načinio Elias Widemann. Stariji portret na ekslibrisu izrađen je u vrijeme prve žene Euzebije Drašković, kada je Nikola bio dvadesetšestogodišnjak, a noviji u vrijeme Marije Sofije Löbl, kada je Nikola bio tridesetdvo-godišnjak, koji je u Tridesetogodišnjem ratu i u bojevima protiv Turaka već stekao slavu karizmatičnoga vojskovođe.

⁴⁷ Cennerné Wilhelmb 1964: 187–188, 202.

⁴⁸ U djelu iz povijesti, *Il Mercvrio Ouero Historia De' correnti tempi* (In Casale, 1644., BZ 51 / I–II) Vittorija Sirija (1608.–1685.), na prvome prednaslovnome listu Nikola je vlastoručno unio svoj novi ekslibris *Sors bona nihil aliud*, a ispod njega nadodao: *Ex numero libror(um) Comitum Nicolai a Zrin Regnor(um) Dalmatiae Croatiae et Slavoniae Bani*. Zatim je na poledini drugoga prednaslovnoga lista, ispod već nalijepljenoga starog ekslibrisa, rukom kaligrafski zabilježio novi ekslibris: *SORS BONA NIHIL ALIVD*.

Prvi ekslibris Nikole Zrinskoga što ga je godine 1646. izradio augsburški bakrorezac Elias Widemann

Drugi ekslibris Nikole Zrinskoga što ga je godine 1652. također izradio Elias Widemann

Zrinski je u svojoj oporuci⁴⁹ donio stroge propise o korištenju arhiva, ali ne znamo mnogo o tome tko se o knjižnici brinuo, kao ni komu je bilo dopušteno služiti se knjigama.⁵⁰ Već je spomenuto da je knjižnicu posjetio Nizozemac Jakob Tollius. Sredinom četrdesetih godina XVII. st. hrvatski polihistor i svećenik, Juraj Križanić (1617./1618.–1683.),⁵¹ nakon povratka iz Rima, boravio je

⁴⁹ Prijepis oporuke pohranjen je u Hrvatskome državnom arhivu u Zagrebu (HR–HDA–785 kut. 5). Nakon zaziva, Nikola spominje prvo pavlinski samostan Svete Jelene, gdje je bila grobnica obitelji Zrinski, zatim franjeve koje je Nikola godine 1659. doveo u Čakovec, potom zagrebačke i ptujske kapucine, onda svoju drugu ženu Mariju Sofiju Löbl. Spominje i čuvanje isprava i povlastica obitelji Zrinski u čakovečkome dvorcu te razgraničenje posjedâ između njega i brata mu Petra. Oporuka je sastavljena u Čakovcu, 6. travnja godine 1662. Na kraju, zagrebački biskup Petar Petretić (1604.–1667.) svojim potpisom svjedoči da mu je Nikola predočio odredbu svoje posljednje volje.

⁵⁰ Bene 1988: 11.

⁵¹ Usput, spomenimo da je u fondu Nikoline knjižnice pohranjeno i Kircherovo trosveščano djelo *Oedipus Aegyptiacus* (Romae, 1652.–1654., BZ 249). Naime, njemački isusovac i poliglot, Athanasius Kircher (1602.–1690.), bavio se posebno pitanjem univerzalnoga pisma, a za boravka u Rimu prijateljevao je i s Jurjem Križanićem. U uvodu toga svojega djela o egipatskim hijeroglifima, Kircher je objavio i pet Križanićevih pjesama, tri na hrvatskome, jednu na crkvenoslavenskom i

do godine 1646. kao župnik u Nedelišću,⁵² pokraj Čakovca, i služio se fondom Nikoline knjižnice.⁵³ Križanić u svojim djelima navodi mnogo knjiga što se nalaze u fondu Nikoline knjižnice, a među njima i djela Joesta Lipsa (Justus Lipsius, 1547.–1606.), glasovitoga nizozemskoga humanista, o kojem u predgovoru svojemu djelu *Razgowori ob wladatelistwu* piše: “Lipsius je bio filozof i čovjek velika uma. Njegove su knjige izuzetno slavne.”⁵⁴ Tekst petog izdanja Lipsova djela *De constantia libri dvo* (Lvgdvni Batavorvm, 1591., BZ 67), na nekoliko je mjesta podcrtavano smeđom tintom, a Nikola je u fondu svoje knjižnice posjedovao još dva djela toga nizozemskoga humanista, *Politicorvm, siue Civilis doctrinae libri sex* (Antverpiae, 1596., BZ 172) i *Saturnalivm Sermonvm libri dvo* (Antverpiae, 1604., BZ 267) s kojim su skupa uvezana još četiri njegova djela: *De Amphitheatro liber* (Antverpiae, 1604.), *De militia Romana libri qvinqve* (Antverpiae, 1602.), *Analecta* (Antverpiae, 1602.) i *Poliorceticón* (Antverpiae, 1605.), a posjedovao je i četverosveščano izdanje Lipsovih sabranih djela, *Opera omnia* (Antverpiae, 1637., BZ 119).

U pojedinim sačuvanim svescima nalaze se i zabilješke članova obitelji Listi, a na unutarnjoj strani korica, te praznim prednaslovnim listovima kratke zabilješke Nikole Zrinskoga.⁵⁵

U zbirci gravura Jakoba Schrencka von Notzinga⁵⁶ Nikola je napisao latinski epigram pokraj bakroreza s likom svojega pradjeda Nikole Šubića Zrinskoga,⁵⁷

jednu na turskome jeziku (latiničnim pismom), a sve pjesme usporedno su objavljene i u latinskome prijevodu. Kirchera je s Križanićem vezivalo i zanimanje za glazbu. Taj primjerak autor je darovao ostrogonskomu nadbiskupu Györgyju Lippayu, s posvetom: *Celeberrimo Principi Archiepiscopo Strigoniensi donum Authoris*. Kako je nadbiskup Lippay bio aktivnim sudionikom urote mađarsko-hrvatskoga plemstva, vjerojatno je on osobno knjigu poslije darovao Nikoli Zrinskomu.

⁵² U Nedelišću je do godine 1574., pod pokroviteljstvom Nikolina i Petrova djeda, Jurja Zrinskoga, djelovala tiskara, u kojoj je otisnuto i djelo *Decretvm koterogaie Verbewczy Istvan diaczki popiszal* (Stampan v Nedelischu, 1574.), zapravo pravni zbornik što ga je Mađar István Verböczy (o. 1458.–1541.) sastavio godine 1514. pod naslovom *Decretum Latinò-hungaricum. Siue Tripartitum*, a na kajkavski preveo Ivanuš Pergošić († 1592.), varaždinski gradski bilježnik.

⁵³ Život i djelo Jurja Križanića 1983.; Golub 1989.

⁵⁴ Križanić 1997: 94.

⁵⁵ Kovács 1982.

⁵⁶ Austrijski diplomat Jakob Schrenck von Notzing († 1612.), posvetio je zbirku bakroreza, *Imperatorvm regvm atqve archiducum ... verissimae imagines* (Oeniponti, 1601., BZ 1), rimsko-njemačkomu caru Rudolfu II. (1552.–1612.) i španjolskomu kralju Filipu III. (1578.–1621.), a u njoj je donio 125 portreta prvaka Austrijske nadvojvodske kuće s kratkim životopisom, među njima i lik Mehmed-paše Sokolovića (1509.–1579.), turskoga velikoga vezira. Na bakrorezu [76] donesen je cijeli lik Nikole Šubića Zrinskoga, Nikolina pradjeda, što su ga izradili Giovanni Battista Fontana (1524.–1587.) i Dominicus Custos (1550.–1612.), a na poleđini je otisnut njegov životopis te opis Sigetske bitke.

⁵⁷ *Una est et verax summa uirtutis imago / Viuere cum possis non timuisse mori.*

a čitajući povijesno djelo *Opera quotquot extant omnia* (Basileae, 1578., BZ 121), talijanskoga liječnika i povjesničara, Paola Giovija (1483.–1552.), ljutito je reagirao na izlaganje o ubojstvu Kranjca Ivana Kacijanara (Johann Katzianer, 1491.–1539.), austrijskoga vojskovođe.⁵⁸

Na trima praznim prednaslovnim listovima djela *Discorsi Sopra Cornelio Tacito* (In Venetia, 1635., BZ 285) talijanskoga diplomata i povjesničara, Virgilija Malvezzija (1595.–1653.), Nikola je iznio svoje dojmove tijekom čitanja, a prvo ih je zabilježio na rubovima listova same knjige. Tako je na str. 174 naveo događaje vezane za Selimovo nasljeđivanje prijestolja nakon smrti Sulejmana II. Veličanstvenoga, pa potražio odgovarajuće mjesto kod Miklósa Istvánffyja te na rubu stranice zabilježio točnu referencu, kao i svoje mišljenje o tome događaju na drugome prednaslovnome listu: *Ego credo quod Mehmetes⁵⁹ ideo mortem Sulimani occultavit, Vt prius Selimus⁶⁰ filius quam Paiazetes⁶¹ sciat, et Regnum accipiat.*

U zbirci veduta najpoznatijih gradova i tvrđava u Europi, na Bliskome istoku i sjevernome dijelu Afrike, *De' disegni delle piv illustri città, & fortezze del mondo Parte I* (Venetiis, 1569., BZ 145), donio je Giulio Ballino († o. 1592.) i vedutu sigetske tvrđave, na čijoj kartuši je otisnuto: *Ziget, fortezza nel paese d'Ongheria, preso dal campo de turchi l'anno i566. alli i4. sett. essendo stato lungamente difeso dal conte di Esdrino gran capitano Onghero. D(ome)n(i)co Zonoi.* Iznad vedute Rima Nikola je rukom zabilježio: *roma gran' bella citta*, a na praznoj poledini zadnjega lista zabilježeno je ime Ivana Krstitelja Bedekovića, kao vlasnika knjige: *Finis sattis pro peccatis 1815. Joannis Bapt. Bedekovich Logidici absoluti.*

Na koricama vrtlarskoga priručnika Vincenza Tanare, Nikola je zabilježio svoje praktične zamisli o oplemenjivanju voća.⁶²

⁵⁸ Nikolinu pradjedu, sigetskomu junaku Nikoli Šubiću Zrinskomu, spočitavano je, da je odmetnutoga vojskovođu Kacijanara, koji mu je pružio gostoprimstvo i predao mu Kostajnicu, dao godine 1539. u gradu pogubiti. Zato je Nikola u drugome dijelu knjige, na str. 354, pozivajući se i na Miklósa Istvánffyja, ovako zabilježio: *mentiris falsissime senex, quia numquam uel nummum attigit Zrinij, proditoris Vide Istuanfium.*

⁵⁹ Mehmed-paša Sokolović, turski veliki vezir.

⁶⁰ Selim II. Mest (1524.–1574.), turski sultan od godine 1566.

⁶¹ Bajazita (1525.–1561.) i Selima II., Sulejmanu je rodila Ukrajinka Rokselana (Aleksandra Anastasia Lisowska) ili Hürrem Haseki Sultan (1506.–1558.). U međusobnome sukobu dvojice braće, Selim II. je godine 1559. kod Konye (lat. Iconium <grč. *Εικότιον*), u središnjoj Anadoliji, porazio Bajazita, koji se poslije sklonio u Perziju, kod šaha Tahmaspa I. (1514.–1576.), iz dinastije Safavida, ali je na Sulejmanov zahtjev i "dar" od 400.000 zlatnika, zajedno s četvoricom sinova, bio zadavljen godine 1561. (Clot 1983.; Savory: 2007, 96–100)

⁶² Listajući priručnik *L'conomia del cittadino in villa* (In Bologna, 1651., BZ 159) Vincenza Tanare († 1667.) o uzgoju žitarica i vinove loze te pčelarstvu i povrtlarskim kulturama, kao i o lovčevim obvezama, Zrinskomu su pale na um neke praktične ideje o kalemljenju voća, pa ih je tijekom čitanja zabilježio na unutarnjoj strani prednjih korica i na praznome prednaslovnome listu,

Zabilješke u knjige Nikola je unosiо jezikom na kojem je djelo bilo napisano.⁶³

Zanimljivo je da u fondu zbirke nema teološke literature, a tri se skupine knjiga po svojoj tematici izdižu iznad onodobnih knjižnica. To su djela o umijeću ratovanja,⁶⁴ politička teorija⁶⁵ i suvremena talijanska poezija.⁶⁶

O mjestu Zrinskoga u svijetu političkih ideja XVII. st. Tibor Klaniczay objavio je studiju.⁶⁷

uglavnom, na mađarskome jeziku, tj. na kojem dijelu imanja rastu “jabuke uglaste, spanier višnje, sitne slatke kruške” (Kovács 1979: 167), a spominje i neke hrvatske vrste krušaka: ... *Pri Kollarichu kozzmache hruske ... gozpodszke hruske ...*

⁶³ I Nikola i Petar su tijekom školovanja, osim hrvatskoga, naučili i mađarski, latinski, njemački te talijanski jezik. Nikola je k tomu znao i turski jezik.

⁶⁴ Prema *Katalogu*, u skupini *Militares* nalazila su se trideset tri naslova, a najveći dio sačuvanih knjiga uvezan je u kožu boje trule višnje i naveden u zabilješci 65.

⁶⁵ U skupini djela iz političke teorije (Politici) zabilježeno je četrdeset naslova, a među sačuvanim knjigama nalazi se i djelo *Il Ministro di stato, con il vero uso della politica moderna*, zapravo talijanski prijevod francuskog izvornika *Le Ministre d'Etat, avec le véritable usage de la politique moderne* (Venetia, 1639., BZ 170) Jeana de Silhona (o. 1596.–1667.), francuskoga političara i državnoga savjetnika, koji je dugo vremena proveo u službi dvojice francuskih državnih tajnika, prvo osamnaest godina u službi Armanda Jeana du Plessisa, poznatijega kao kardinal Richelieu (1585.–1642.), zatim dvadeset godina u službi kardinala Julesa Mazarina (Giulio Mazarini/Mazzarini, 1602.–1661.), i uvelike je zaslužan za stvaranje Francuske kao uzora apsolutističke države u drugoj polovici XVII. st. U svojim je djelima iznio vlastito stajalište o idealnome državnome ministru i kršćanskome političaru utjelovljenom u kardinalu Richelieuu.

Političkom se teorijom bave i sljedeća djela, koja je Nikola vjerojatno pročitao: *Historia delle gverre civili* (Venetia, 1652., BZ 139) Maiolina Bisaccionija (1582.–1663.), *La historia d'Italia* (In Trevigi, 1604., BZ 182) Francesca Guicciardinija, *Le rivoltioni di Catalogna* (In Bologna, 1648., BZ 197 – sudeći po zabilješkama, Nikola je to djelo pozorno pročitao) Luce Assarina (1607.–1672.), *Historia Delle Gverre Ciuili di Francia* (In Venetia, 1642., BZ 269) Enrica Caterina Davile (1576.–1631.), *Discorsi Sopra Cornelio Tacito* (In Venetia, 1635., BZ 285) Virgilija Malvezzija, *Lvsitania vindicata* ([Parisiis, 1640.], BZ 346) Manoela da Cunhe (1594.–1658.), *Il Ciro politico* (Venetia, 1648., BZ 348) Filippa Marije Boninija (XVII. st.) *Lvsitania liberata* ([Londini, 1645., BZ 384) Antonija de Souse de Macheda (1606.–1682.).

⁶⁶ U skupini *Poetae Itali*, u *Katalogu* je zabilježeno osamnaest naslova, a među sačuvanim djelima nalaze se: *Il Petrarca nvoamente Ridotto alla vera Lettione* (In Venetia, 1619., BZ 110) Francesca Petrarce (1304.–1374.), *Orlando fvrioso* (In Venetia, 1587., BZ 141) Lodovica Ariosta (1474.–1533.), kao i četiri zbirke, *La Strage de gli innocenti* (In Venetia, <1633.>, BZ 26), *L'Adone* (In Venetia, [1626.], BZ 143), *Epitalami* (In Venetia, 1636., BZ 349), *La galleria* (In Venetia, 1635., BZ 352) i *La Sampogna* (In Venetia, 1637., BZ 412) Giovannija Battiste Marinija (1569.–1625.).

Sačuvana su i djela sljedećih talijanskih autora: *Dante con l'espositioni di Christoforo Landino, et d'Alessandro Vellutello* (In Venetia, 1596., BZ 12) Dantea Alighierija (1265.–1321.), *Il Decamerone* (<Impresso in Vinegia, 1516.>, BZ 302) Giovannija Boccaccia (1313.–1375.), *Il Goffredo, Overo Giervsalemm liberata* ([Amsterdam], 1652., BZ 418) Torquata Tassa, kao i izdanja, spjeva *Orlando fvrioso* (In Venetia, 1543., BZ 225) Lodovica Ariosta te *Il Petrarca con nuove e brevi dichiarazioni* (In Lyone, 1551., BZ 361) Francesca Petrarce.

⁶⁷ Klaniczay 1985.

Više od polovice knjižnoga fonda napisano je na latinskome jeziku, jedna trećina na talijanskome, ostalo pak na francuskome, mađarskome, njemačkome, češkome, španjolskom i hrvatskome jeziku, a ima i višejezičnih rječnika, kao što je *Dictionarivm septem lingvarvm, Hebraicae, Graecae, Latinae, Italicae, Germanicae, Hispanicae, et Gallicae* (Venetiis, 1610., BZ 9), Ambrogia Calepina (1435.–1511.), talijanskog augustinca i leksikografa.

Od hrvatskih autora u Nikolinoj su knjižnici zastupljena djela: *Historia od Troie, Historia Alexandri Magni, Historia de sapientissimo Achioire* (1622., rukopis, R 3495) Ivana Derechkaya, *Historia Tersattana* (Udine, 1648., BZ 180) franjeva Franje Glavinića,⁶⁸ *Breve, succinto racconto Del Viaggio* (Vienna, 1661., BZ 218) Lovre Kurelića te *Il regno de gli Slavi* (Pesaro, 1601., BZ 392) Mavra Orbinija († 1614.), benediktinca i povjesničara. Izgubljena su djela hrvatskih autora: *De Tvrcarvm moribvs epitome* (Lugduni, 1553.) Bartula Đurđevića (o. 1506.–o. 1566.), *Vazetye Sigetta grada* (Venetia, 1584.) Brne Karnarutića (1515./1520.–1572./1573.),⁶⁹ *De conscribendis epistolis tractatio* (Venetiis, 1573.) Franje Nigera (1452.–1510.), *Dictionarivm septem diversarvm lingvarvm* (Pragae, 1605.) češkoga benediktinca Petra Lodereckera († 1636.), zapravo drugo dopunjeno izdanje petojezičnoga rječnika, *Dictionarivm qvinque nobilissimarvm Evropaе lingvarum*, leksikografa i izumitelja Fausta Vrančića (1551.–1617.) tiskano godine 1595. u Mletcima, i *Memoria regvm, et banorum* (Viennae Austriae, 1652.) Jurja Ratkaja (1612.–1666.), povjesničara.

Najviše je knjiga u fondu Zriniane objavljeno u Italiji, i to u Mletcima, zatim u Njemačkoj i Austriji. Knjige su najvećim dijelom uvezane u bijelu kožu, a Zrinski je sačuvao i uveze prijašnjih vlasnika. Knjige pak koje je držao posebno vrijednima dao je presvući u kožu ili papir crvene boje, odnosno boje trule višnje.⁷⁰

⁶⁸ Franjevac i povjesničar Franjo Glavinić (1585.–1652.), napisao je to svoje djelce 1647., i u njem opisao povijest trsatskoga samostana, svetišta i Nazaretske kućice. Glavinić je kanio u Rijeci ponovno utemeljiti glagoljašku tiskaru (gotovo stotinu godina nakon Kožičičeve, koja je prestala djelovati godine 1531.) nadajući se da će dvadeset četiri sanduka glagoljičnih i hrvatskoćiriličnih slova iz zaplijenjene protestantske tiskare u Urachu biti prevezena u Rijeku. Ali car Ferdinand II. (1578.–1637.), prosljedio je sanduke u Rim, u novoutemeljenu tiskaru Kongregacije za nauk vjere. Uz pomoć bana Nikole IX. Tržačkoga Frankopana (1584.–1647.), Glavinić je obnovio i proširio samostansku crkvu Gospe Trsatske, a svoje prvo djelo na hrvatskome jeziku *Četiri poszlidnya človika* (Pritiškano ũ Benetzih, 1628.) posvetio je Nikoli i Petru.

⁶⁹ Karnarutić je to svoje djelo posvetio Jurju Zrinskomu, sinu sigetskoga junaka i djedu Nikolinu i Petrovu.

⁷⁰ Tako je uvezano dvadeset devet knjiga, neke su od njih već spomenute, pa ćemo ih ovdje samo pobrojati: *Accidenti di Cloramindo* (In Venetia, 1689., BZ 37) Francesca Bellija (1577.–1644.), *Poemata* (Antverpiae, 1634., BZ 38) pape Urbana VIII., *Le vite de tvtti gli imperadori Romani* (In Venetia, 1625., BZ 48) Pedra Mexie (o. 1496.–o. 1552.), *Gilead Balsamuma* (Sarospatakön, 1659., BZ 58) Jánosa Keménya (1607.–1662.), *Davide perseguitato* (In Venetia, 1637. + dva priveza, BZ 112 – *Ex libris Comiti Adami a Zrinio*) Virgijija Malvezziya, *La fortificatione gvardia difesa et espv-*

Zanimljivo je spomenuti i to, da je latinsko izdanje Homerove Odiseje 'Ομήρου 'Οδύσσεια: *Homeri Odyssea Eiusdem Batrachomyomachia, hymni, aliaq(ue) eius opuscula seu catalecta* (Argentorati, 1572., BZ 80), izbjeglo sudbinu temeljito opljačkane, zatim zaplijenjene i tek potom popisane pokretne i nepokretne imovine Petra Zrinskoga,⁷¹ među kojima i knjigâ iz njegove zbirke.⁷² I to tako, što je prije godine 1662. bilo umetnuto među knjige njegova brata Nikole. U Petrovoj su knjižnici ponajviše bile zastupljene medicinske knjige, tj. djela iz kirurgije, anatomije, farmaceutike i knjige vezane za njegu konja, kao i djela antičkih autora, i to većinom na latinskom i talijanskome jeziku.

gnatione delle fortezze (In Venetia, 1630., BZ 117) Francesca Tensinija (1581.–o. 1630.), *De' disegni delle piv illustri città, et fortezze del mondo Parte I* (Venetiis, 1569., BZ 145) Giulija Ballina, *Dell' historia ... parte terza* (In Venetia, 1648., BZ 156) Galeazza Gvalda Priorata (1606.–1678.), *De bellis Germanicis libri decem* (Venetiis, 1648., BZ 158) Giuseppa Riccija († 1669.), *Le relationi universali* (In Venetia, 1622., BZ 165) Giovannija Bottera (1540.–1617.), *Fvcina di Marte* (In Venetia, 1641., BZ 166) Lelija Brancaccia (1560.–1637.), *Il Ministro di stato, con il vero uso della politica moderna* (Venetia, 1639., BZ 170) Jeana de Silhona, *De' Sagi d'Historia* (In Venetia, 1640., BZ 171) Pietra Poma (1595.–1646.), *Operae horarvm svbcisivarvm, sive Meditationes historicae* (Francofurti, 1602.–1609., BZ 176/I–III) Philippa Camerariusa (1537.–1624.), *La historia d'Italia* (In Trevigi, 1604., BZ 182) Francesca Guicciardinija, *Le Metamorfosi di Ovidio* (In Venetia, 1584., BZ 192) Publija Ovidija Nazona (43. pr. Kr.–17. p. Kr.), *Del compendio dell'istoria del regno di Napoli Prima Parte* (In Venetia, 1591., BZ 194) Pandolfa Collenuccia (1444.–1504.), *Vallo libro pertinente a Capitani per retenerne & fortificare vna Citta con bastioni* (In Vinegia, 1558., BZ 235) Battiste della Valle († 1535.), *Historia Delle Gverre Ciuili di Francia* (In Venetia, 1642., BZ 269) Enrica Caterina Davile (1576.–1631.), *L'Ifigene* (In Venetia, 1639., BZ 272) Jeana Pierrea Camusa (1594.–1652.), *Discorsi Sopra Cornelio Tacito* (In Venetia, 1635., BZ 285) Virgilija Malvezziija, *Colloqviorvm, sive diervm canicvlarivm Tomus Secundus [+ Tomus Tertius]* (Helenopoli, [1608.–1609.], BZ 296/II–III) Simonea Maiola (o. 1520.–o. 1597.), *Prattica manvale dell'artigleria* (In Milano, 1606., BZ 297) Luisa Collada (XVI. st.), *Prosodia* (Francofurti, 1660., BZ 314 a) Heinricha Smeta (1537.–1814.), *Attica bellaria* (Francofurti, 1644., BZ 317) Jakoba Spanmüllera (1542.–1626.), *Galea Martis* (Tubingae, 1625., BZ 324 b) Kristófa Lacknera, *Il Ciro politico* (Venetia, 1648., BZ 348) Filippa Marije Boninija (1612.–?), *La seconda parte de le historie del Biondo* (In Venetia, 1550., BZ 407) Flavija Bionda (1388.–1453.), *Il Goffredo, Overo Giervsalemm liberata* ([Amsterdam], 1652., BZ 418) Torquata Tassa.

⁷¹ Horvat 1908: 148–235; Laszowski 1948: 159–237; Monumenta 1974.

⁷² Car i kralj Leopold I. je 3. travnja 1670. na hrvatskome jeziku dao objaviti proglas za narod u Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji "Anda na znanje dajemo občinskim zakonom vsem i slednjim, da je grof Peter Zrinski nevernik postal naše korune, proti njoj puntarskim zakonom podignul se, pod svoju oblast kraljevstva naša horvatsko i slovensko i dalmatinsko i bližnje naše orsage podegnati kanil, verne naše po svoje čalarne i neverne ruke obrnuti skušal, i za te i za ostale druge njegove pregrehe od vezda ne bude banom horvatskim, slovenskim, dalmatinskim, i zverhu toga jemljemo njemu vse časti, vrednosti, slobodnosti i preštimanja i poštenje, i njegovu personu bantisamo i proskribujemo, dajući oblast vsem i slednjim na nju tak, da ga slobodno umori ali uhiti; da još k tomu vsemu obećemo onomu cesarski kraljevski dar, koteri njega ili živoga ili mertvoga nam da vu ruke. Imanje pako njegovo i blago vse da se oberne za našu komoru kraljevsku, hoćemo i zapovedamo." (Rački 1873: 118–119)

Knjižnica u vrijeme Adama Zrinskoga

Adama je 24. studenoga godine 1662. u Beču rodila druga Nikolina supruga Marija Sofija Löbl. Koncem 1673. u jednome bečkom isusovačkome kolegiju upisan je u razred pjesnika, a na proljeće godine 1676. školovanje završava na gimnazijskom odsjeku. "Godine 1676.–79. nalazimo Adama Zrinskoga na bečkom sveučilištu. Tu je g. 1676. u matici sveučilišta upisan 'Adamus comes a Zrin Viennensis. Poeta' a u maticu 'gentis hungaricae': 'illustrissimus dominus Adamus comes a Zrinio, sacratissimae caesareo regiaeque maiestatis agazo-

Bečki je dvor, nakon otkrića Zrinsko–frankopanske urote, još 29. ožujka 1670. Petru Zrinskomu oduzeo bansku čast, a carsko–kraljevske trupe predvođene barunom Parisom Spankauom († 1675.), stigle su u Čakovec 14. travnja i ondje zatekle samo Anu Katarinu Frankopan (o. 1625.–1673.), koja im je bez otpora predala tvrđavu. Spankauovi ljudi opljačkali su i opustošili posjede Zrinskoga. Kada je ubrzo započela i službena zapljena dobara Petra Zrinskoga, kao opunomoćenici Kraljevske ugarske komore, Petar Prašinski i Franjo Špoljarić su 19. svibnja 1670. stigli u Čakovec i odsjeli u dijelu koji je pripadao Mariji Sofiji Löbl. Carski izvršitelji poštovali su imovinsko pravo Nikoline udovice, koja je tijekom saslušanja dobrovoljno predala stvari Katarine Frankopan, njoj povjerene na čuvanje. Od zaplijenjenih dobara i dragocjenosti Petra i Katarine Zrinski u Čakovcu, svjedočilo se njegovu carsko–kraljevskom veličanstvu, Leopoldu I., za sebe izdvojiti: nekoliko Petrovih odijela, kao i crnu kabanicu (pravljenu od baršuna, a podstavljenu brokatom), krasnu Katarininu kabanicu (pravljenu od baršuna, a podstavljenu sobolovinom), skupocjeno oružje, među kojim se isticala sablja demeškinja (iskićena dragim kamenjem i s koricama od suhoga zlata, procijenjena na šest tisuća forinta), skupe konjske oprave, a nije bila pošteđena ni Petrova postelja s tzv. mletačkim pokrivačem, koji bijaše podstavljen žutim atlasom i procijenjen na šest tisuća forinta. Povjerenici Kraljevske ugarske komore u svojem popisu na više mjesta spominju i knjige što ih nadoše u škrinjama i ormarima čakovečkoga dvorca (Rački 1873: 556–586, br. 634; Horvat 1908: 192). U Čakovcu je zaplijenjeno i sedam primjeraka molitvenika "Pvtni tovarvs Vnogimi lipimi, Nouimi i pobosnimi molituumi iz Nimskoga na Heruatzki jezik isztomachen i szpraulyen Po meni Groff Frankopan Catharini Goszpodina Groffa Petra Zrinszkoga hisnom Touarussu" izdanog "Leta, M.DC.LXI. [=1661.] V Benetkih pri Babianu". Molitvenik Ane Katarine Zrinski, među vjericima je bio veoma omiljen, sadržava molitve pojedinim svecima, litanije te izbor iz psalama, a resi ga i pet grafika visoke umjetničke vrijednosti.

Dvije stotine knjiga iz Petrove zbirke, pohranjenih u Ozlju, kao i sva druga pokretna i nepokretna dobra te dragocjenosti, temeljito je još 4. travnja započeo pljačkati karlovački general, Johann Joseph Herberstein (o. 1630.–1689.), kao i još mnoga druga onodobna ugledna imena, prije negoli su onamo iz Karlovca 13. lipnja stigli Prašinski i Špoljarić, koji su puna tri dana popisivali ono što je još preostalo od ozaljskih posjeda Zrinskih (Horvat 1908: 208). Isti je taj Herberstein, poslije slova Zrinsko–frankopanske urote, nagovarao hrvatsko plemstvo da uznastoji Hrvatsku odvojiti od političkoga saveza s Ugarskom, kako bi ona potom postala jednom od austrijskih pokrajina. Ipak, taj se naum nije ostvario zaslugom potonjega hrvatsko–slavonsko–dalmatinskoga bana i vojskovođe, Nikole III. Erdődyja (1630.–1693.), koji je također sudjelovao u pljačkanju ozaljskih posjeda Zrinskih.

U Bakru su, 22. lipnja 1670. (Horvat 1908: 226), Prašinski i Špoljarić zaplijenili "3 škrinje hrvatskih knjiga štampanih u Mlecima, o padu Sigeta (to je 'Sirena mora Adrijanskoga, koju je napisao Petar Zrinski)".

num regalium per hungariam magister. Logices auditor dedit ...”.⁷³ U Zrinianu je dospjela većina njegovih gimnazijskih i sveučilišnih knjiga.⁷⁴

Adam je u Beču boravio sve do ljeta 1679. godine, i nije vrijeme provodio samo sa školskim knjigama, nego je živio i životom dvorske aristokracije, što potvrđuju i njegove vlastite zabilješke u knjigama. Sudjelovao je na dvorskim prijamima i svadbama, između ostaloga, i na svadbi Karla V. Lotarinškoga (1643.–1690.) i kneginje Eleonore Marije Josefe godine 1678. Taj podatak zapisao je u malu bilježnicu od osam stranica koja je pronađena u knjizi o belgijskim ratovima, *De Bello Belgico Decas Secvnda*. (Romae, 1647., BZ 116), Famiana Strade (1572.–1649.), talijanskog isusovca i povjesničara. Zabilješke o belgijskim događajima svjedoče da se Adam pomno spremao za put u Flandriju.⁷⁵

Nakon što ga je u ljeto godine 1679. osobno primio car Leopold I., Adam Zrinski je napustio Beč, a početkom 1680. krenuo na put kako bi dovršio svoje pravne studije na sveučilištu u Leuvenu, koje je osnovano 1425./1426. godine. Ondje je još godine 1669. boravio i Petrov sin, Ivan Antun, u pratnji Marka Forstalla.⁷⁶ U rukopisu na francuskome jeziku, *De la fortification militaire*, donešeni su tlocrti utvrda, pa se čini da je Adam slušao i predavanja o gradnji utvrda,⁷⁷ koja je imala veliku tradiciju na njemačkim i flandrijskim područjima. Na praznome listu, iza posljednjega crteža, u prvom i drugome svesku potpisan je Adam Zrinski, *Comes Adamus a Zrinio*, a na izvanjskoj strani prednjih korica prvoga sveska, prije restauriranja, bio je zabilježen nadnevak *Monsieur le conte de Serin le 9^e autil 1681*. Na povratku iz Leuvena Adam je kupio i nekoliko knjiga na francuskome jeziku, među kojima i djelo *Histoire des Juifs. Ecrite par Flavius Joseph, sous le titre des Antiquitez Judaïques* (A Amsterdam, 1681., BZ 258) Josipa Flavija (37.–100.), židovskoga državnika i povjesničara.

Leopold I. je 28. prosinca 1680. proglasio Adama punoljetnim, pa se on nakon povratka u Čakovec latio, ponajprije, uređenja imovinsko-pravnih poslova.⁷⁸ Po ugledu na svoje pretke, ponajprije oca Nikolu i strica Petra, uključio se u borbu protiv Turaka. Za svoje izuzetne vojne uspjehe ubrzo je imenovan dvorskim komornikom i savjetnikom, a 1. srpnja godine 1684. car i kralj je Adama

⁷³ Laszowski 1937: 83; Gall & Szaivert 1975: 67.

⁷⁴ Primjerak djela iz vojne geometrije *Geometria militaris. In qua linearum, planorum, ac solidorum quantitates in operibus militaribus existentes considerantur* (Monachii, 1676., BZ 126), autor Joseph Gallicius (XVII. st.), osobno je darovao svojem učeniku Adamu Zrinskomu s rođendanskom posvetom: *Illustriss(imo) D(omin)o Adamo Comiti a Zrinio recurrente Natali die hoc pleniore vobis quàm litteris vindulo fausta precatur omnia et superatur feliciter climacterium 2dum annum gratulatus. Viennae 1676. J. D. S. G. Pr(o)ff(esso)r G(eometri)ae*.

⁷⁵ Hausner 1991: 62.

⁷⁶ Pauler 1876: I, 353.

⁷⁷ O knjigama iz područja vojne arhitekture u Zriniani vidi: Gudelj & Botica 2012.

⁷⁸ Laszowski 1937: 89.

proglasio glavnim legradskim kapetanom.⁷⁹ Vjerojatno se godine 1684. oženio s Marijom Katarinom Lamberg, podrijetlom iz starodrevne austrijske obitelji.⁸⁰

Njegov sjajni vojnički uspon zaustavljen je u bitci kod Slankamena 19. kolovoza godine 1691. Ondje, u blizini utoka Tise u Dunav, sukobila se kršćanska vojska pod vodstvom regenta Ludwiga Wilhelma I. (1655.–1707.), s turskom vojskom koju je predvodio veliki vezir, Fazil Mustafa Köprülü (1637.–1691.), rodom iz obitelji Čupričić, albanskoga podrijetla iz Velesa, u Makedoniji. Adam Zrinski, izgubio je život u toj bitci. Budući da je bio pogođen u leđa, ostale su nerazjašnjene dvojbe o njegovoj smrti.⁸¹ Prema pavlinskoj tradiciji, njegovo je tijelo pokopano u obiteljskoj grobnici, u crkvi pavlinskoga samostana Svete Jelene, pokraj Čakovca.⁸²

⁷⁹ Takáts 1922: 344–374.

⁸⁰ Laszowski 1937: 90.

⁸¹ Horvat [1908]: 170; Laszowski 1937: 97–98; Schmidt 1937: 123–127.

⁸² Laszowski 1928: 244–259; Kisbán 1938: 51; Hausner 1991: 61; Damiš 1994: 141–142.

⁸³ Sljedeće je knjige u obiteljsku knjižnicu pribavio Adam Zrinski (Hausner 1991: 417–436), a u nekima je od njih zabilježen i njegov ekslibris: *Riforma de' scalzi di Nostra Signora del Carmine* (In Genova & In Bologna, 1654.–1662., BZ 15/I–II) Francisca de Santa Maria (1567.–1649.), *Inscriptiones* (Romae, 1667., BZ 60) Emanuelea Tesaura (1591.–1677.), *Rövid magyar cronica* (Becsben, 1660., BZ 70 – *Ego Comes Adamus Perpetuus à Zrinio Sum possessor huius Libri*) Gergelya Pethöa (1570.–1629.), *Cyrus ludis nuptialibus augustissimi Romanorum imperatoris Leopoldi et Claudiae Felicis, archiducis Austriae & ab academica juventute Archiducalis Collegij & Universitatis Societatis Jesu Graecij in scenam data* (Graecij, 1673., BZ 73) Nikolausa Avancinija (1611.–1686.), *Explanatio rhetoricae* (Coloniae Agrippinae, 1670., BZ 76 – *Ex libris Comiti Adami a Zrinio*) Martina Du Cygnea (1619.–1669.), *Itinerario overo Nova descrizione de' viaggi principali d'Italia* (In Venetia, 1665., BZ 81) Francesca Scota (1548.–1622.), *Il carcere illvminato* (In Venetia, 1690., BZ 82) Angela Tarachie (XVI./XVII. st.), *Praecepta rhetorices* (Viennae Avstriae, [1669.] + devet priveza, BZ 83 – *Hic liber spectat ad Adamum Josephum Sigismundum comitem perpetuum a Zrinio*) Cypriana Soareza (o. 1520.–1593.), *Florilegium Sive Virtutes Sacratissimarum Majestatum Leopoldi, et Claudiae*, In *Coronam Collectae* (Viennae Austriae, [1674.], BZ 95) Marcellina Bautschnera (1638.–1695.), *Geometria militaris* Monachii, 1676., BZ 126) Josepha Galliciusa, *Vite e azzioni di personaggi militari, e politici* (In Vienna, 1674., BZ 134 – *Comitis Adami a Zrinio*) Galeazza Gualda Priorata, *Nervus opticus* (Viennae Austriae, 1675., BZ 135) Zachariasa Trabera (1611.–1679.), *Disputatio juridica, Sev Assertiones de tutela et cura* (Viennae Austriae, 1679., BZ 136) Adama Zrinskoga, *Historia Tersattana* (In Udine, 1648., BZ 180) Franje Glavinića, *Praecepta rhetorices* (Viennae Avstriae, [1672.] + sedam priveza, BZ 217 – *Constantinopoli banorum*) Cypriana Soareza, *Ioan. Duns Scoti ... In svmmvlas* (Venetiis, 1571., BZ 228) Pierrea Tatareta (XV. st.), *L'Arcadia in Brenta* (In Bologna, 1680., BZ 243) Giovannija Sagreda (o. 1616.–1696.), *Apotelesma* (Basileae, 1555., BZ 251) Joachima Mynsingera (1514.–1588.), *Histoire des Juifs* (A Amsterdam, 1681., BZ 258) Josipa Flavija, *Observations chirvriques* (A Geneve, BZ 293) Wilhelma Fabriciusa von Hildena (1560.–1634.), *Reginae palatium eloquentiae* (Moguntiae, [1669.], BZ 305 – *Comitis a Zrinio*) Gérarda Pelletiera (1587.–1648.), *Suplement a l'histoire du gouvernement de Venise* (A Paris, 1667., BZ 307) Abrahamama Nicolasa Amelota de la Houssaiea (1634.–1706.), *Prosodia* (Francofurti, 1660., BZ 314 a) Heinricha Smeta, *Tirocinium* (Lipsiae & Jenae, 1684., BZ 321) Johanna Pomesescha (1624.–1689.), *Los libros de la Madre Teresa de Iesvs* (In Barcelona, 1588., BZ 323) Svete Terezije Avilske (1515.–1582.), *De' fatti d'Alessandro*

Knjige Adama Zrinskoga⁸³ nalaze se danas zajedno s knjigama njegova oca Nikole, a prvi ih je, na osnovi nama nepoznata vrela, pokušao razdvojiti Heinrich Daun († 1890.). Budući da Adam Zrinski nije imao nasljednika, Kraljevka je ugarska komora lozu Zrinskih proglasila izumrlom i započela s popisivanjem njezine imovine. Nakon dugotrajnih pregovora, njegova je udovica prihvatila godišnju rentu od 50.000 forinta te se, nakon isteka jednogodišnjega žalovanja, ponovno udala. Pokretna dobra Adama Zrinskoga, tj. riznicu, zbirku oružja, slike i knjižnicu, odnijela je sa sobom u Moravsku, u dvorac pokraj sela Bítova, gdje je živio njezin novi suprug.⁸⁴

U Bítovu

Mjesto Bítov (njem. Vöttau), danas je ljetovalište nedaleko od austrijske granice. Dvorac je sagrađen na šumskoj uzvisini i od sela udaljen oko pola sata hoda. Prvi spomeni o dvorcu u Bítovu sežu u XI. st. Od početka XVI. st. u vlasništvu je starodrevne moravske obitelji z Vlašimě. Maximilian Arnošt II. († 1736.), praunuk Bedřicha z Vlašimě (†1639.) koji je utemeljio bítovsku granu obitelji, postao je drugim mužem udovice Adama Zrinskoga. U njihovu su se braku rodile dvije kćeri, Jana i Marija Leopoldina. Kako starija kći nije imala djece ni s jednim od dvojice svojih muževa, Bítov je prešao u vlasništvo grofa Heinricha Josefa Dauna († 1761.), koji se oženio s mlađom kćeri Marijom Leopoldinom († 1734.).⁸⁵ Obitelj Daun dala je nekoliko vrsnih vojnika. Johann Jakob Daun, brat Heinricha Josefa, bio je napuljskim potkraljem i knezom u Teanou.⁸⁶

Usput, trebalo bi spomenuti i to, da je obitelj Daun bila u srodstvu s grofom Althannom, iz češke grofovske obitelji, koji je poslije postao vlasnikom Međimurja s gradom Čakovcem.⁸⁷ Godine 1918. iz Čakovca su na pohranu u tadašnju Kraljevsku sveučilišnu knjižnicu prispjele isprave napisane hrvatskim,

Magno (In Venetia, 1665., BZ 333) Kvinta Kurcija Rufa, *Orator extemporaneus* (Lipsiae, 1664., BZ 335 – *Ex libris Comiti Adami a Zrinio*) Georga Beckhera († o. 1650.), *Paraphrasis psalmorum Davidis poetica* (Londini, 1580., BZ 343) Georgea Buchanana (1506.–1582.), *Szivek kincse* (Szombathban, 1671., BZ 410 – *Comitis a Zrinio*) Pétera Ágostona (1616.–1689.), *Thesavrsv elegantiarvm* (Coloniae Agrippinae, 1651., BZ 415 – *Comes Adamus à Zrinio*) Alda Manuzija ml. (1547.–1597.), *De officiis libri tres* ([Amstelodami], 1656., BZ 421) Marka Tulija Cicerona (106.–43. pr. Kr.), *De institutione grammatica* (Tyrnaviae, 1659., BZ 422) Manuela Álvareza (1526.–1582.).

⁸³ Hausner 1991: 72

⁸⁴ Laszowski 1937: 98–99.

⁸⁵ Laszowski 1937: 100–101; Štátni archiv v Brně 1966.

⁸⁶ Voldán & Zemek 1960: 1–7; Hausner 1991: 73.

⁸⁷ Car i kralj Karlo VI. (1685.–1740.), darovao je 25. svibnja 1719., za posebne zasluge u ratu za španjolsku baštinu (1701.–1714.), carsko–kraljevskomu komorniku Michaelu Johannu Althannu (1679.–1722.), međimursko vlastelinstvo. Upravu nad njime preuzela je nakon njegove smrti su-

latinskim i mađarskim jezikom što su ih izdali članovi obitelji Zrinski (Juraj Zrinski, njegovi sinovi Nikola i Petar, Nikolin sin Adam i njegova supruga Marija Katarina rođ. Lamberg), zatim isprave i pisma članova obitelji Festetić, Kukuljević, Patačić, Pethö, Pethö de Gerse, Somšić i Tomašić. Svu tu građu Šime Jurić je obradio i smjestio na trideset signatura (R 6445–R 6475).⁸⁸

Obitelj Daun nije prinovljivala niti obogaćivala obiteljsku knjižnicu. Samo je knjižnica Ignaca Hyněka z Vlašimě⁸⁹ ušla u sastav čakovečke knjižnice. Njegov se potpis nalazi u trideset trima svescima.⁹⁰ Na trećem praznome prednaslovnome listu trećega sveska, već spomenutoga rukopisa, *De la fortification militaire*, potpisan je *H. B. de Wlassim*, a sačuvan je i jedan njegov autograf, tj. već spomenuta zbirka pjesama i proznih sastavaka, *Ignatius Hincó de Wlassim, has Brunae in Syntaxeos, Poeseos, Rhetoricae classibus composuit*.

U vrijeme smrti Adama Zrinskoga knjižnica je sadržavala, kako je već spomenuto, više od osam stotina svezaka, a u Bítovu početkom XVIII. st. oko osam stotina pedeset jedinica. Budući da je u bítovskome razdoblju nestalo oko tri stotine dvadeset svezaka, može se pretpostaviti da su dvije kćeri Marije Katarine Lamberg († 1715.), među pokretnim dobrima iz majčine ostavštine, podijelile i samu knjižnicu.⁹¹

Već spomenuti Heinrich Daun pronašao je manji dio knjižnice u drugoj polovici XIX. st., u jednoj od najvlažnijih prostorija dvorca. Razbacane i vlagom uništene sveske brižljivo je razvrstao i smjestio u zasebnu sobu.⁹²

U Zagrebu

Mladi mađarski svećenik László Szluha († 1879.), koji je u Beču bio odgajateljem sina Alfonsa Pallavicinija, u ljeto godine 1873. pošao je na izlet te dospio i u Bítov, gdje je na policama dvorske knjižnice naišao na *Katalog* čakovečke knjižnice te na to upozorio Ferenc Toldyja (1805.–1875.), ondašnjega glavnoga tajnika Mađarske akademije znanosti. Budući da je Toldy ubrzo umro, obrada knjižnice zapala je samoga Szluhu, no i on se ubrzo razbolio i umro. Na obljetnicu njegove smrti, povjesničar László Toldy (1846.–1919.), sin Ferenc Toldyja,

pruga Maria Anna Josepha (1689.–1755.), rođena kao markiza Pignatelly, potom njihov sin Michael Johann. Nasljednici su godine 1791. vlastinstvo prodali grofu Jurju Festetiću (1754.–1819.).

⁸⁸ Jurić 1997: 3078–3108.

⁸⁹ Ignac Hyněk z Vlašimě († 1653.), školovao se u isusovačkoj gimnaziji u Brnu, od godine 1631. studirao je na sveučilištu u Olomouci da bi poslije u Moravskoj obavljao važne državopravne službe.

⁹⁰ Hausner 1991: 438–459.

⁹¹ Hausner 1991: 77.

⁹² Orlovsky 1984: 8–71.

održao je 7. svibnja godine 1880. u Mađarskome povijesnome društvu predavanje pod naslovom *Sjećanja na Lászla Szluhu i Knjižnicu Zrinskih*,⁹³ što je izazvalo veliko zanimanje. Izborna skupština toga društva zadužila je knjižničara i kodikologa, Jánosa Csontosija (1846.–1918.), da otputuje u Bítov, što je on i učinio, ali tek u rujnu godine 1881. Međutim, te svoje zabilješke Csontosi nikada nije objelodanio.

Vladimir († 1896.) i Otakar († 1904.) Daun, kao jedini nasljednici, odlučili su obiteljsku ostavštinu prodati na dražbi. Ferenc Aurél Pulszky (1814.–1897.), ravnatelj Mađarskoga nacionalnoga muzeja, doznao je već 2. siječnja godine 1890. za smrt Heinricha Dauna, kao i za namjeru nasljednikâ, pa je u Moravsku dao poslati povjesničara Bélu Majlátha (1831.–1900.), koji je onamo stigao sa zakašnjenjem te uspio otkupiti samo oružje nekolicine vitezova iz Nikoline pratnje, kao i izvorni uljani portret pjesnikova poprsja naslikanoga na samrtnoj postelji. Knjige iz Bítova završile su u bečkom antikvarijatu Samuela Kendea,⁹⁴ koji je Majláthu poslije ipak dopustio da prouči zanimljivije primjerke te preslika nepoznate autografe Zrinskoga. Kende je sastavio katalog čakovečke knjižnice⁹⁵ i poslao ga uglednijim mađarskim ustanovama i privatnim kolekcionarima. Knjižnica je procijenjena na iznos od dvanaest tisuća forinta.

Kako se u Mađarskoj nije našla nijedna ustanova spremna isplatiti toliku svotu novaca,⁹⁶ tadašnja je hrvatska Vlada s predstojnikom za bogoštovlje i nastavu, Isidorom Kršnjavim (1845.–1927.), iskoristila neodlučnost mađarske strane te od Kendea otkupila cjelokupnu zbirku i pohranila ju u Kraljevsku sveučilišnu knjižnicu, koja je tada bila smještena u zgradi današnjega Rektorata Sveučilišta u Zagrebu.⁹⁷ Zanimljivo je napomenuti i to, da je zloglasni Károly Khuen-Héderváry (1849.–1918.), kao ondašnji hrvatski ban (1883.–1903.), osobno odobrio isplatu spomenutog iznosa za otkup čakovečke knjižnice.

Mađarski su pak znanstvenici i kulturni pregaoci, Gábor Hausner, Tibor Klaniczay, Sándor Iván Kovács, István Monok i Géza Orlovsky, rekonstruirali Knjižnicu obitelji Zrinski te u Budimpešti godine 1991. izdali reprezentativan katalog pod naslovom *A Bibliotheca Zriniana története és állománya*, a tijekom 2001. i 2002. knjižnicu su digitalizirali István Monok i Károly Kokas, pa godine

⁹³ Toldy 1880.

⁹⁴ Kendeov se antikvarijat nalazio u u ulici Heumühlgasse 3.

⁹⁵ Kende je u Beču godine 1893., u vlastitoj nakladi, taj katalog dao tiskati pod naslovom *Bibliotheca Zriniana: Die Bibliothek des Dichters Nicolaus Zrinyi*.

⁹⁶ Za usporedbu, mjesečna plaća Ivana Kostrenčića (1844.–1924.), ondašnjega ravnatelja Kraljevske sveučilišne knjižnice u Zagrebu, iznosila je tada oko tri stotine forinta.

⁹⁷ Laszowski 1937: 100.

2003. predstavili u prostoru Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.⁹⁸

LITERATURA

- BENE 1988. Sandor Bene, *A Forstall-kódex*. ZD, Budapest, 1988, V, 1–16.
- BETHLEN 1858. Miklós Bethlen, *Önéletírása. Vol. I. Pesten*.
- CENNERNÉ WILHELMB 1964. Gizella Cennerné Wilhelmb, *Zrínyi Miklós, a költőarcképeinek ikonográfiája*. Folia Archaeologica, Budapest, XVI, 187–209.
- CLOT 1983. André Clot, *Soliman Le Magnifique*. Paris: Fayard.
- DAMIŠ 1994. Ivan Damiš, *Iz prošlosti župe Čakovec*. Zagreb: Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima.
- GALL & SZAIVERT 1975. Die Matrikel der Universität Wien: t. V (ed. Franz Gall & Martha Szaivert). Wien – Köln – Graz: Böhlau.
- GOLUB 1989. Ivan Golub, *Križanić*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- GUDELJ & BOTICA 2012. Jasenka Gudelj & Dubravka Botica, *Arte et Marte: knjige o arhitekturi u Zriniani*. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu.
- HAUSNER 1991. Gábor Hausner, Tibor Klaniczay, Sándor Iván Kovács, István Monok, Géza Orlovsky, *A Bibliotheca Zriniana története és állománya. Szerkesztette Tibor Klaniczay*. Budapest: Argumentum Kiadó–Zrínyi Kiadó (Zrínyi Könyvtár IV).
- HORVAT 1908. Rudolf Horvat, *Zapljena Zrinskih imanja*. Kolo Matice Hrvatske, Zagreb, IV, 148–235.
- HORVAT [1908.] Rudolf Horvat, *Zator Zrinskih i Frankopana*. Posljednji Zrinski i Frankopani. Zagreb: Matica hrvatska, 125–170.
- JURIĆ 1991.–2000. Šime Jurić, *Katalog Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu: knj. 1–6*. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna biblioteka.
- KENDE 1873. S. Kende, *Bibliotheca Zriniana: Die Bibliothek des Dichters Nicolaus Zrinyi*. Wien: Verlag von S. Kende.
- KÉRY 1664. János Kéry, *Oratio Fvnebris Qua tristes Exequias Illustrissimi ac Excellentissimi Domini, Domini Nicolai Comititis Perpetui a Zrinio, Regnorum Dalmatiae, Croatiae & Slavoniae Bani, Aurei Velleris Equitis ... Prosecutus est. Anno M. DC. LXIV. Die 21. Mense Decembri*. Tyrnavia: Typis Academicis Excudebat Matthaues Byler.
- KISBÁN 1938. Emil Kisbán, *A magyar pálosrend története (1225–1711): T. I*. Budapest.
- KLAIĆ 1897. Vjekoslav Klaić, *Bribirski knezovi od plemena Šubić do god. 1347*. Zagreb: Naklada "Matica hrvatske".
- KLAIĆ 1901. Vjekoslav Klaić, *Krčki knezovi Frankapani*. Zagreb: Izdanje "Matica hrvatske".
- KLAIĆ 1988. Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: knj. 5*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- KLANICZAY 1985. Tibor Klaniczay, *Zrínyi helye a XVII. század politikai eszméinek világában*. Pallas Magyar Ivadéka. Budapest: Szépirodalmi könyvkiadó.
- KOMÁROMY 1891. András Komáromy, *Listi László munkái*. Budapest: Franklin.

⁹⁸ Bibliotheca Zriniana je tako doživjela i svoju 3D rekonstrukciju u okviru projekta *3D Bibliotheca Zriniana*, koji su zajednički ostvarili Mađarska nacionalna knjižnica Széchenyi, Knjižnica Sveučilišta u Segedinu i Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (<http://www.eruditio.hu/zrinyi3d/index.html>).

- KOVÁCS 1979. Sándor Iván Kovács, *Zrínyi-tanulmányok*. Budapest.
- KOVÁCS 1981. Iván Sándor Kovács, *Szakács mesterségnek könyvecskéje. A csáktornyai Zrínyi – udvar XVII. századi kéziratok szakácskönyve*. Budapest: Magvető könyvkiadó.
- KOVÁCS 1982. Sándor Iván Kovács, *Zrínyi epigrammái*. Budapest: Európa-Hélikon.
- KRIŽANIĆ 1997. Juraj Križanić, *Politika*. Zagreb: Golden marketing; Narodne novine.
- KRUHEK 1977. Milan Kruhek, *Rukopisna ostavština Adama Zrinskog u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu*. Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb, 2, 67–71.
- KUKULJEVIĆ 1875. Ivan Kukuljević Sakcinski, *Borba Hrvatah u tridesetoljetnom ratu*. Arkiv za povjestnicu jugoslavensku: knjiga XII (ur. Ivan Kukuljević Sakcinski). U Zagrebu: Društvo za jugoslavensku povjestnicu i starine, 1–47.
- LASZOWSKI 1928. Emilij Laszowski, *Zrinski mauzolej u Sv. Jeleni kod Čakovca*. Hrvatsko kolo, Zagreb, IX, 244–259.
- LASZOWSKI 1937. Emilij Laszowski, *Adam grof Zrinski*. Vjesnik Kr. državnog arkiva u Zagrebu, N. s. Zagreb, VII, 79–101.
- LASZOWSKI 1948. Emilij Laszowski, *Razgrabljene stvari grofa Petra Zrinskog i Franje Krste Frankopana i njihovih pristaša G. 1670.–1671*. Starine, Zagreb, 41, 159–237.
- MESIĆ 1866. Matija Mesić, *Život Nikole Zrinjskoga Sigetskoga junaka*. U Zagrebu: Troškom Matice ilirske, Brzotiskom Antuna Jakića.
- MONUMENTA 1974. Monumenta historica familiarum Zrinski et Frankopan vol. I.: conscriptiones et aestimationes bonorum (1672–1673) = Povijesni spomenici obitelji Zrinskih i Frankopana vol. I: popisi i procjena dobara (1672–1673). Djela Jugoslavenske akademije znanosti i ujetnosti: knj. 55. Zagreb.
- ORLOVSZKY 1984. Géza Orlovsky, *A Zrínyi-könyvtár öt katalógusa*. ZD I.
- PAULER 1876 Gyula Pauler, *Wesselényi Ferencz nádor és társainak összeesküvése: 1664–1671, t. I*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia.
- PAVLIČEVIĆ 2000. Dragutin Pavličević, *Povijest Hrvatske*. 2. izd. Zagreb: Pavičić.
- RAČKI 1873. Franjo Rački, *Izprave o uroti bana P. Zrinskoga i kneza Fr. Frankopana = Acta coniurationem bani Petri a Zrinio et com. Fran. Frangepani illustrantia*. Zagreb: Jugoslavenska akademija.
- SAVORY 2007. Roger Savory, *Iran under the Safavids*. Cambridge: University Press.
- SCHMIDT 1937. Rudolf Schmidt, *Podaci o Adamu grofu Zrinskom iz Austrijskoga ratnoga arkiva*. Vjesnik Kr. državnog arkiva u Zagrebu, N. s., Zagreb, VII, 102–127.
- ŠIDAK 1981. Jaroslav Šidak, *Kroz pet stoljeća hrvatske povijesti*. Zagreb: Školska knjiga.
- SÍK 1940. Sándor Sík, *Zrínyi Miklós*. Budapest: Franklin-Társulat.
- ŠIŠIĆ [1908.]. Ferdo Šišić, *Posljednji Zrinski i Frankopani na braniku domovine*. Posljednji Zrinski i Frankopani. Zagreb: Matica hrvatska, 9–124.
- ŠIŠIĆ 1926. Ferdo Šišić, *Zavjera Zrinsko-Frankopanska (1664.–1671.)*. Zagreb: Tisak Jugoslovenske štampe d. d.
- ŠIŠIĆ 1962. Ferdo Šišić, *Pregled povijesti hrvatskoga naroda*. Zagreb: Matica hrvatska.
- ŠTÁTNI ARCHIV V BRNĚ 1966. Štátní archiv v Brně: Průdovce po archivních fondech, Svazek 3 (ed. Vladimír Voldán). Praha.
- TAKÁTS 1922. Sándor Takáts, *Régi magyar kapitányok és generálisok*. Budapest: Genius.
- THADDEN 1967. Franz-Lorenz von Thadden, *Feldmarschall Daun: Maria Theresias grösster Feldherr*. Wien: München.
- TOLDY 1880. László Toldy, *Szluha László emlékezete és a Zrínyi-könyvtár*. Budapest.
- TOLLIUS 1700. Jakob Tollius, *Epistolae itinerariae: ex Auctoris Schedis Postumis Recensitae, Suppletiae, Digestae; Annotationibus, Observationibus & Figuris adornatae, cura et studio Henrici*

Christiani Henninii. Amstelaedami: Typis Francisci Halmae, Typographi, sub signo Constantini Magni.

VOLDÁN & ZEMEK 1960. Vladimir Voldán & Metodej Zemek, *Velkostatek Bítov 1640–1931*. Brno.

ZRINSKI I EUROPA 2000. Zrinski i Europa: sv. 1–2 (ur. Jadranka Damjanov). Zagreb: Društvo mađarskih znanstvenika i umjetnika u Hrvatskoj.

ŽIVOT I DJELO JURJA KRIŽANIĆA 1983. Život i djelo Jurja Križanića. Zagreb (Miroslav Kurelac je napisao predgovor, u povodu tristote obljetnice Križanićeve smrti, za katalog izložbe pod tim naslovom.)

BIBLIOTHECA ZRINIANA

By Ivan Kosić, Zagreb

Summary

An exceptionally valuable collection of books and manuscripts, known as the Bibliotheca Zriniana, kept at the National and University Library in Zagreb, was founded by Croatian Banus Nikola Zrinski. The Zrinski family library arrived from Vienna in the Royal University Library at the beginning of 1892, with the assistance from the Croatian government of the time. It was purchased from the Viennese antiques dealer Samuel Kende, who had bought it at an auction from the descendants of the noble Daun family. Hungarian scientist and culture activists, Gábor Hausner, Tibor Klaniczay, Sándor Iván Kovács, István Monok and Géza Orlovsky reconstructed the Zrinski family library and published a representative catalogue titled A Bibliotheca Zriniana története és állománya (Budapest, 1991). Bibliotheca Zriniana saw its 3D reconstruction as part of the 3D Bibliotheca Zriniana project, jointly completed by the National Széchenyi Library, the Segedin University Library, and the National and University Library in Zagreb.

Key words: Zriniana Collection; Zrinski family library; National and University Library in Zagreb; Royal University Library; Nikola Zrinski, Adam Zrinski, Marija Sofija Löbl, Marija Katarina Lamberg; Bitov, Daun family; Samuel Kende

